

Deputați maghiari în Parlamentul României (1920–1940)

Bárdi Nándor*
Szabó Csongor

Abstract:

Hungarian Members of Parliament in Romania (1920–1940)

In this paper, we examine how minority Hungarian politicians were able to represent their interests in the political system of Romania between the two world wars, specifically in the parliament. Firstly, we present the Hungarian minority party organizations. We then discuss the election results, the conduct of the elections, and the composition of the elected Hungarian deputies. Finally, we delve into the work of the parliamentary group of the National Hungarian Party, focusing on the most important issues and the activities of the party office.

Keywords: History of Hungarians in Romania; political representation; minority party; ethnopolitics; Romanian parliament between the two world wars; Romanian political system,

În această lucrare vom examina modul în care politicienii maghiari minoritari au reușit să își reprezinte interesele prin intermediul legislativului, în cadrul sistemului politic românesc, care a funcționat ca o monarhie constituțională, apoi ca dictatură regală. Pentru început, vom prezenta formațiunile maghiare care activau în cadrul acestui sistem. Apoi vom analiza desfășurarea alegerilor, rezultatele lor, precum și structura grupurilor reprezentanților maghiari aleși. În cele din urmă, vom vorbi despre activitatea fracțiunii parlamentare a Partidului Maghiar din România (PM), problemele principale tematizate de către ei, și despre activitățile biroului partidului.

Grupuri politice maghiare. Niciun partid etnic maghiar nu a participat la alegerile din noiembrie 1919. În același an, în jurul cotidianului *Új Világ* (*Lumea Nouă*), apărut mai întâi la Sibiu și apoi la Cluj, s-a format un cerc politic restrâns, care îndemna la activism politic. Lor li s-a alăturat un mic grup din Ținutul Secuiesc și împreună au prezentat candidați pentru alegeri.¹ Cu toate acestea, abia după alegeri, la București, la începutul activității parlamentare, s-a format o organizație politică sub numele de *Partidul Național Secuiesc Unit și Partidul Democrat Maghiar*. Acesta a existat însă

---

* Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Science, Budapest
(bardi.nandor@tk.hun-ren.hu)

¹ *Új Világ*, 23 septembrie, 25 septembrie și 2 octombrie 1919.

doar câteva luni și nu a fost de fapt altceva, decât un club al deputaților și senatorilor maghiari pentru sesiunea parlamentară, care a durat până în martie 1920.² Până la alegerile din iunie 1920, această organizație s-a divizat în două, grupul Ținutului Secuiesc obținând locuri pe lista Partidului Popular, aflat la guvernare, iar celălalt grup, sub numele de *Partidul Democrat Independent*, a participat la alegeri singur, dar fără succes.

În 1922, din fuziunea *Partidului Popular Maghiar* și a *Partidului Național Maghiar* s-a format *Alianța Maghiară*, care acționa ca o organizație care reprezenta interesele întregii populații maghiare din România. Ca succesori ai Alianței Maghiare, Partidul Național Maghiar și Partidul Popular Maghiar au fuzionat pe 28 decembrie 1922, pentru a forma *Partidul Maghiar din România*, care s-a integrat în sistemul politic românesc ca o organizație politică legitimă, de reprezentare a intereselor populației maghiare, la alegerile din anii 1926–1937.

De asemenea, tot în numele populației maghiare, în 1931 a fost organizată *Uniunea Economică Maghiară*, care, în 1933, a fost transformată în *Partidul Maghiar al Micilor Fermieri*. La început, se intenționa ca aceasta să funcționeze ca organizație economică, însă liderii săi se aflau deja pe listele Partidului Național Țărănesc la alegerile din iulie 1932, candidând pentru locuri în parlament în circumscripțiile din Ținutul Secuiesc. În anii '30, această organizație a reprezentat în Ținutul Secuiesc cea mai mare provocare pentru pozițiile ale PM, fără însă să reușească – nici de departe – să le primejduiască cu adevărat. În 1930, a fost înființată *Uniunea Națională a Muncitorilor Maghiari* (MADOSZ), cu un program de stânga. La alegerile parlamentare din 1937, din Trei Scaune și din județul Ciuc, această organizație a prezentat candidați pe listele Partidului Național Țărănesc, pe locuri socotite fără șanse de eligibilitate.³

Exercițiul electoral. În timpul campaniilor electorale și în zilele votării, guvernul a intervenit adesea în procesul electoral.⁴ Evenimentele de campanie ale partidelor de opoziție au fost supuse autorizării prefecturii, au fost monitorizate de forțele de ordine, candidații opoziției și susținătorii lor, precum și membrii de partid ai opoziției au fost arestați, în timp ce propaganda progubernamentală nu a fost deloc obstrucționată.

² *Monitorul Oficial al României*, 1920. 67.

³ Föcze János, *A MADOSZ. Baloldali magyar történet a Román Királyságban (1934–1944)*. (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum Egyesület – Kriterion Könyvkiadó, 2020).

⁴ Comisiile electorale județene erau conduse de judecători, care certificau cărțile de alegători, acceptau candidaturile, numărau voturile etc. În ciuda principiului constituțional al inamovibilității magistraților, componența magistraturii județene a fost schimbată de mai multe ori în timpul alegerilor, fiind plasați temporar judecători nesiguri, înlocuiți cu oameni loiali. Sorin Radu, *Electoratul din România în anii democrației parlamentare (1919–1937)*, (Iași: Institutul European, 2004), 231–262. La alegerile din 1927 și 1931, judecătorii din județul Odorheiu au fost înlocuiți cu candidați la funcția de judecător, care au fost repartizați în comitetul fiului candidatului senatorial pro-gubernamental Vespasian Pella. Willer József, "kamarai beszéde az udvarhelyi választások tárgyában", *Magyar Kisebbség*, 1927, nr. 6, nr. 586. "Választottunk", *Magyar Kisebbség*, 1931. nr. 12. 436.

Pentru a obține rezultatul electoral dorit, au fost utilizate mai multe tehnici de manipulare. În perioada 1919-1926, cea mai comună formă de manipulare a sistemului electoral în circumscripțiile uninominale, a fost respingerea candidaților opoziției.⁵ Cel mai pregnant exemplu pentru susținerea acestor afirmații sunt alegerile organizate de Partidul Național Liberal în martie 1922, când candidaturile Alianței Maghiare, în majoritatea circumscripțiilor electorale din cele patru județe ale Ținutului Secuiesc, nu au fost acceptate, iar majoritatea alegătorilor cu drept de vot nu au putut exercita acest drept, din cauza listelor electorale întocmite cu mari lacune.

În alegerile parțiale pentru Senat, din 1923 și 1925 din Ciuc, mandatele partidului guvernamental au fost asigurate cu ajutorul activ al liderilor administrativi, prin "furtul urnelor" și prin obstrucționarea până la anihilare a campaniei Partidului Maghiar.⁶ Organele de aplicare a legii (poliția, jandarmeria) au jucat un rol determinant în desfășurarea alegerilor, iar prin impunerea măsurilor de asigurare a ordinii, ele au fost folosite și pentru influențarea procesului electoral. În timpul perioadei de campanie electorală, au fost utilizate pentru a face imposibilă organizarea mitingurilor opoziției, arestări, controlul mulțimii, restricționarea libertății de mișcare a candidaților și a susținătorilor lor, iar în unele cazuri au pus sub consemn sate întregi. În ziua votării, cărțile de identitate ale alegătorilor suspectați că ar fi adepții opoziției, au fost confiscate și predate activiștilor pro-guvernamentali să voteze cu ele, iar accesul la secțiile de votare a fost îngreunat, cu scopul de a descuraja alegătorii, ceea ce a și dus la o scădere a prezenței la vot.⁷ În timpul alegerilor din 1927, Partidului Maghiar nu i s-a permis să organizeze evenimente de campanie în 56 de sate din județul Ciuc, iar în Miercurea Ciuc masele de oameni care au ieșit la vot, au fost dispersate. Membrii comisiilor electorale, aparținând opoziției au fost amenințați în secțiile de votare, chiar în prezența prefectului, iar în mai multe circumscripții electorale rurale (Sânmartin, Ditrău, Suseni) aceștia au fost arestați sau îndepărtați.⁸ Nu a existat niciun membru de partid maghiar în comisiile din nicio secție de votare din Trei Scaune, în timp ce în județul Odorhei, majoritatea maghiarilor din comisii au fost îndepărtați la numărarea voturilor.⁹

În majoritatea cazurilor în care autoritățile nu au reușit descurajarea alegătorilor prin mijloace „pașnice”, s-a intervenit prin violență. Unul dintre

⁵ La alegerile de deputați din județul Ciuc au participat doar candidații partidului de guvernământ, cu excepția circumscripției majoritare românești Tulghești; în județul Odorhei, doar candidații Partidului Național Liberal au obținut mandate fără să aibă contracandidați; în Trei Scaune candidații acestora au fost aleși în urma unui vot repetat în circumscripția Târgu Secuiesc. În județul Mureș, doar 3 candidați maghiari au putut candida; în Târgu Mureș din cauza listelor electorale incomplete, iar în Reghin din cauza majorității românești erau lipsiți de șanse. La alegerile senatoriale, doar în Odorhei, a fost acceptat candidatul cu programul Alianței Maghiare. *Monitorul Oficial al României*, 1922. 279, 280, 283.

⁶ Jakabffy Elemér, "A csiki választás", *Magyar Kisebbség*, 1925. nr. 4, 325–326.

⁷ Sorin Radu, *Electoratul din România*, 287.

⁸ A mandátumok igazolásához (1.). *Magyar Kisebbség*, 1927, nr. 16, 560.

⁹ A mandátumok igazolásához (3.). *Magyar Kisebbség*, 1927. nr. 18. 661–668.

cele mai flagrante cazuri de violență a fost atacul din 1927 asupra casei lui Gábor Pál din Miercurea Ciuc.¹⁰ Un incident tragic a avut loc și în timpul alegerilor din decembrie 1937, în Măgherani, județul Mureș, când jandarmeria, după ce alegătorii maghiari oprți de cordoane au început să se agite, a tras în mulțime, incidentul soldându-se cu un mort.¹¹ Deci, angajații statului (poliție, jandarmi, aparatul administrativ), temându-se de pierderea locului de muncă, respectând instrucțiunile (de a furniza numărul de voturi solicitat) au influențat alegerile la ordinea guvernului.

Din cauza fraudei electorale pe mai multe niveluri, rezultatele alegerilor au reflectat rareori preferințele politice ale societății românești din vremea respectivă. La alegerile din mai 1926, candidații Partidului Maghiar se aflau pe lista partidului de guvernământ și, prin urmare, nu au fost obstrucționați alegătorii de naționalitate maghiară, în timp ce în timpul Partidului Național Liberal (1927, 1933, 1937) și al Uniunii Naționale (1931), care a acționat ca un guvern de experți, intervențiile cu scopul de a manipula alegerile au fost mai drastice. Dintre toate alegerile, cele din decembrie 1928 și iulie 1932, organizate de guvernul Partidului Național Țărănesc, erau considerate de opinia publică ale vremii, ca fiind cele mai libere.

Reprezentare maghiară. Conform calculelor noastre, între cele două războaie mondiale, un total de 86 de deputați și senatori de naționalitate maghiară au obținut locuri în Parlamentul României.¹² Putem clasifica elita parlamentară în funcție de diferite criterii. În perioada 1919–1922, 12 maghiari au fost membri ai parlamentului, în timp ce în perioada anterioară alegerilor din martie 1922, patru au deținut mandate legislative. În perioada 1922–1926, odată cu programul Alianței Maghiare, au fost ~~mai~~ aleși 6 parlamentari, apoi, după moartea baronului Sámuel Jósika, doar 5, iar liderii confesiunilor maghiare (reformată, romano-catolică, unitariană) erau și ei membri de drept al camerei superioare. Lor li s-au alăturat alți 2 deputați de pe listele Partidului Național Liberal (Árpád Ernyei și Géza Kiss) și Ernő Balás din Trei Scaune, ca senator independent. În perioada 1926–1937, marea majoritate a deputaților și senatorilor maghiari au fost aleși ca membri ai Partidului Maghiar (PM). Nicio altă organizație maghiară nu a fost reprezentată independent în parlament, iar pe listele Partidului Național Liberal și ale Partidului Național Țărănesc, care erau cele mai influente forțe

¹⁰ La ora 1 a.m., o serie de focuri de armă au fost trase în timp ce candidații partidului maghiar Gábor Pál și József Willer se aflau înăuntru. Autorii nu au fost găsiți, iar Pál i-a suspectat pe jandarmi. A mandátumok igazolásához (1.). *Magyar Kisebbség*, 1926, nr. 16, 561., Pál Gábor: *Emlékeimből*. (Csíkszereda, 1961, manuscris), 45.

¹¹ Mikó Imre, *Huszonkét év Az erdélyi magyarság politikai története 1918. december 1-től 1940. augusztus 30-ig*, (Budapest: Studium 1941), 195; Sorin Radu, *Electoratul din România*, 303. Mikó menționează 2 morți în cartea sa, Radu, referinduse la un raport către Ministerul de Interne, menționează 1 mort și 14 răniți grav.

¹² Dintre aceștia, 79 sunt legislatori aleși, 3 sunt numiți și 4 sunt senatori de drept.

ale vremii, au mai fost aleși un număr de deputați și senatori.¹³ În urma alegerilor din 1–3 iunie 1939, și Comunitatea Populară Maghiară din România (CPMR) a avut reprezentanți în Cameră.

Tabelul 1. Numărul de membri maghiari ai Camerei Reprezentanților

	1919	1920	1922	1926	1927	1928	1931	1932	1933	1939
PM/C PMR			3	4	8	16	10	14	9	9
Altele	8	4	2		3		1	1		
Mandatul maghiar	8	4	5	14	11	16	11	15	9	9
Total mandate	568	387	387	387	387	387	387	387	387	258
Rata % maghiară	1,04	1,03	1,29	3,61	2,84	4,13	2,84	3,87	2,32	3,48

În Senat, reprezentarea maghiară era chiar mai redusă decât în Camera Reprezentanților. Până la introducerea actului electoral unificat din 1926, locurile în circumscripțiile transilvănene au fost alocate în districte individuale. La primele două alegeri, aproape niciun candidat maghiar nu s-a prezentat, din cauza pasivității populației maghiare, iar la alegerile din martie 1922, aproape niciun senator maghiar nu a fost ales în camera superioară, din cauza metodei de desfășurare a alegerilor, organizate de liberalii aflați la putere. În majoritatea cazurilor, aparatul administrativ a respins candidaturile, iar candidații Alianței Maghiare au reușit să obțină câteva locuri doar în alegerile parțiale, organizate câteva luni mai târziu. După Actul consolidat, metoda de alocare a mandatelor în circumscripțiile senatoriale a limitat crearea unei reprezentări maghiare mai mari, deoarece lista cu o majoritate relativă în fiecare județ a câștigat toate mandatele județene. Prin urmare, din cauza proporțiilor etnice, maghiarii puteau conta practic decât doar pe locuri de senatori în cele trei județe cu majoritate maghiară, din Ținutul Secuiesc (Ciuc, Trei Scaune și Odorhei). Ca urmare, PM a reușit să obțină un număr mai mare de locuri în camera superioară a parlamentului în 1926, pe o listă comună cu partidul de guvernământ, și în 1928, în alegeri desfășurate fără fraude majore.

În anii 1930, partidul de guvernământ a intervenit în fiecare alegere senatorială, astfel încât PM nu a putut obține un loc nici în colegiul electoral al consilierilor, iar în 1932, candidații Uniunii Economice Maghiare au fost aleși în Senat pe listele Partidului Național Țărănesc. O altă nemulțumire în

¹³ În această perioadă, 4 deputați și 4 senatori maghiari s-au aflat pe listele Partidului Național Liberal, iar 1 deputat și 2 senatori pe lista partidului de guvernământ Partidul Național Țărănesc, la alegerile din iulie 1932, cu programul Alianței Economice Maghiare.

alocarea locurilor din Senat a fost cel al locurilor rezervate liderilor bisericii¹⁴ În timp ce în 1922, episcopul Diecezei Reformate din Transilvania, conducătorul Bisericii Unitariene și episcopul romano-catolic de Alba Iulia puteau fi, de asemenea, senatori, după introducerea Constituției din 1923, conducătorul Bisericii Unitariene și-a pierdut mandatul senatorial legal deoarece numărul unitarienilor nu ajunsese la 200.000. După Concordatul dintre România și Vatican, nici episcopul de Cluj nu a mai putut fi membru al Senatului, iar locul său ca șef al Bisericii Romano-Catolice din România a fost luat de arhiepiscopul de București. În consecință, până în 1939, doar șeful Diecezei Reformate din Transilvania a putut face parte din Senat.¹⁵

Tabelul 2. Numărul senatorilor maghiari

	1919	1920	1922	1926	1927	1928	1931	1932	1933	1939
PM/ CPMR			3	12	1	6	2	3	3	2
Altele	4	2	1		3		1	2		
Legal			3	2	2	1	1	1	1	1
Extras din										3
Total	4	2	7	14	6	7	4	6	4	6

Tabelele arată că legislativul românesc al vremii a avut deputați și senatori de naționalitate maghiară de la alegerile din noiembrie 1919, până la sfârșitul perioadei, în vara anului 1940. În funcție de apartenența lor politică, aceștia pot fi împărțiți în mai multe grupe:

1. Între decembrie 1919 și ianuarie 1922, un grup "ciudat" i-a reprezentat pe maghiari în legislatura de la București. Din aprilie 1919, un grup care propaga acceptarea noului sistem de stat și activismul politic, a apărut sub titlul *Új Világ [Lumea Nouă]* în loc de *Nagyszombati Friss Újság [Ziarul proaspăt din Sibiu]*). După alegerile din noiembrie 1919, acest grup, împreună cu un grup din Ținutul Secuiesc, a încercat să formeze un partid politic în numele maghiarilor sub denumirea de *Partidul Național Secuiesc Unit și Partidul Democrat Maghiar*. Acest partid a funcționat de fapt ca un club parlamentar, și nu a fost nici unul omogen, după cum demonstrează incidentul din jurul discursului lui József Fáy¹⁶ în parlament, și divizarea care a intervenit după dizolvarea

¹⁴ Decretul-lege electoral nr. 3621 din 24 august 1919 stabilind organizarea și procedura electorală în Transilvania, Bănat, Crișana, Sătmar și Maramurăș, articolul 6, litera b), *Monitorul Oficial al României*, 1919, nr. 103, 5735.

¹⁵ În 1939, regele român Carol al II-lea i-a convocat pe episcopul romano-catolic Áron Márton de Alba Iulia și pe episcopul unitarian Béla Varga de Cluj, pe lângă episcopul reformat de Cluj. În schimb, toți episcopii ortodocși și greco-catolici, decanii etc. din acea perioadă erau membri ai Senatului. Episcopul diecezei reformate Piatra Craiului nu avea dreptul la un mandat senatorial. József Ferencz, episcopul unitarian de Cluj din 1922 până în 1923; Gusztáv Károly Majláth, episcopul romano-catolic de Alba Iulia din 1922 până în 1927; episcopii reformați Károly Nagy din 1922 până în 1926, Sándor Makkai din 1926 până în 1936 și János Vásárhelyi, din 1936 până în 1940, erau senatori de drept.

¹⁶ Fáy a vorbit în Parlament fără a fi consultat partidul.

parlamentului. Membrii grupului din Ținutul Secuiesc au câștigat un nou mandat pe listele noului partid de guvernământ, Partidul Popular. Această grupare din Secuime nu a mai jucat niciun rol în viața politică maghiară transilvăneană după 1922.

2. Cea mai importantă formațiune politică, cu cel mai mare număr de deputați și senatori, a fost *Partidul Maghiar (PM)*, fondat în 1922. Mai mult de jumătate din cei 86 de legislatori de naționalitate maghiară, adică 48, și-au câștigat locurile, fiind membrii PM. Partidul (împreună cu Uniunea Maghiară) a obținut 128 de locuri între 1922 și 1937, o medie de 16 deputați și 16 senatori în opt mandate. Conform calculelor lui Béla György, vârsta medie a grupului parlamentar era de 45 de ani. Repartizarea grupului parlamentar în funcție de ocupație: 27 de avocați, 5 clerici, 4 proprietari funciari (aristocrați), 4 redactori de ziare (publiciști), 1 filosof, 1 artizan, 4 cu alte ocupații.¹⁷
3. Cea mai mare provocare pentru PM a fost *Asociația Uniunea Economică Maghiară*, apoi *Partidul Micilor Fermieri Maghiari*, fondat în 1931. Acesta a reușit să obțină un oarecare sprijin, în special în Ținutul Secuiesc, dar acest lucru este dificil de stabilit, deoarece în 1932 erau reprezentați în parlament pe listele Partidului Național Țărănesc, aflat la putere. De asemenea, trebuie menționat aici, că două dintre cele trei persoane de pe aceste liste, erau încă active în Partidul Național Maghiar în anii 1920 (András Máthis, Péter Bárdos).
4. *Comunitatea Populară Maghiară din România (CPMR)*. De fapt, aceasta a preluat funcția PM în anii dictaturii regale, prin activități de organizare socială mai eficiente. Cu excepția a două persoane (Elemér Gyárfás, István Soós), nu există continuitate parlamentară între PM și CPMR.
5. Deputați și senatori pe listele partidelor din România. Această categorie se suprapune parțial cu altele. Maghiarii au fost aleși pe listele *Partidului Poporului* în 1920, și pe listele Partidului Național Țărănesc în 1932. Cel mai mare număr, 8, au fost aleși pe listele Partidului Național Liberal.

În ceea ce privește distribuția teritorială a mandatelor, Ținutul Secuiesc a fost suprareprezentat.¹⁸ 46% din numărul total de locuri alocate (54% cu județul Mureș) și 80% din locurile de senatori, au fost câștigate din aceste districte.¹⁹ Dacă luăm în considerare doar mandatele câștigate de PM

¹⁷ György Béla, "A romániai Országos Magyar Párt a román parlamentben", în Nándor Bárdi, Attila Simon (eds.), *Integrációs stratégiák a magyar kisebbségek történetében*. (Somorja: Fórum, Kisebbségkutató Intézet, 2006), 318.

¹⁸ În cele trei județe cu o majoritate maghiară absolută (Ciuc, Trei Scaune, Odorhei), un total de 47 de locuri de deputați și 36 de locuri de senatori au fost alocate etnicilor maghiari. Dacă se include și județul Mureș, raportul se modifică la 56 și, respectiv, 38.

¹⁹ Restul locurilor parlamentare alese au fost din județele Arad, Bihor, Brașov, Târnava Mică, Cluj, Satu Mare, Sălaj și Turda.

și Alianța Maghiară, proporția e aceeași (împreună cu județul Mureș), 52% de mandate de parlamentari și 80% din cele senatoriale provin de aici.²⁰ În schimb, dintre toți legislatorii PM, cei mai mulți au fost din Cluj (23,25%), în timp ce puțin peste un sfert din totalul legislatorilor, (12), au provenit din cele trei județe secuiești cu majoritate maghiară absolută²¹. Dacă luăm în considerare toți legislatorii maghiari, ponderea celor din Cluj scade puțin (la 18,18%), dar rămâne cel mai mare grup din punct de vedere al provenienței locale.²²

Cei mai frecvent "realeși" cetățeni care nu erau de origine secuiască în aceste circumscripții, au fost: György Bethlen²³, care a obținut șase mandate, Elemér Gyárfás²⁴ János Jósika²⁵ József Sándor, care a fost locuitor al Clujului, József Willer²⁶, care a fost din Lugoj și apoi locuitor al Brașovului înainte de a intra în parlament, iar ceilalți, în afară de Jósika, au fost aleși de mai multe ori din circumscripții din Ținutul Secuiesc. Pe lângă aceștia, Béla Szentkereszthy a obținut cinci mandate în Trei Scaune, Gábor Pál a obținut patru mandate în Ciuc, iar Ferenc Laár a obținut trei mandate în Odorheiu Secuiesc și un mandat în județul Mureș. Deși sistemul electoral a făcut ca Ținutul Secuiesc să fie cea mai importantă bază electorală pentru PM, politica partidului a fost determinată de centrul din Cluj. În ceea ce privește reședința membrilor Comunității Populare Maghiare care au intrat în parlament, tabloul era și mai eterogen: pe lângă trei din Cluj și doi din județul Odorheiu, mai erau unul din Miercurea Ciuc, unul din Oradea, unul din Sibiu, unul din Ocna Mureș, unul din Timișoara și unul din Turda.

Rezultatele alegerilor obținute de Partidul Maghiar. În alegerile parlamentare din acea perioadă, datorită particularităților sistemului electoral, a abuzurilor și obstrucțiilor practicate de partidul de guvernământ, PM nu a reușit să obțină un rezultat electoral apropiat de proporția populației maghiare.

Primul obstacol major în calea reprezentării PM în parlament, a fost însăși legea electorală. Această lege a fost criticată constant de presa și de

²⁰ Toți deputații maghiari, cu excepția a trei, aleși pe liste care nu fac parte din PM, au provenit din circumscripții din aceste patru județe.

²¹ Clasificarea geografică a legislatorilor se bazează pe locul de desfășurare a activității. După Cluj, avem Târgu Mureș (11,62%); Trei Scaune (11,62%), Oradea (9,3%), Odorhei (9,3%).

²² Un total de 14 maghiari din Cluj sau din județul Cluj au fost aleși în Parlament, deși doar 5 politicieni maghiari din județul Cluj au obținut acolo mandate.

²³ György Bethlen (1888, Cluj Napoca – 1968, Cluj Napoca) a studiat dreptul și științele politice la Bratislava și Cluj, din 1913 membru al Comitetului legislativ al județului Cluj, din 1924 vicepreședinte al PM, din 1926 până în 1938 președinte PM.

²⁴ Elemér Gyárfás (1884, Boziaș – 1945, București) a studiat dreptul la Cluj, Budapesta și Paris. Din 1909 a fost avocat, iar în 1917–1918 a fost executor judecătoresc principal al județului Târnava Mică. Președinte al Sindicatului Bancar Transilvănean.

²⁵ János Jósika (1888, Cluj – 1958, Cluj) – director general al Societății Comerciale Transilvane, președinte al Keleti Újság Rt.

²⁶ József Willer (1884, Kecskemét – 1972, Budapesta). În 1908 a devenit secretar adjunct al viceprimarului din Lugoj, apoi secretar al orașului, iar în 1919 notar șef și viceprimar. A predat muzica până în 1925, apoi a lucrat la ziarul *Brassói Lapok*, până în 1926. De atunci a fost șef al biroului de partid din București, până în 1939.

elita politică românească, pentru asemănarea sa cu legea electorală fascistă²⁷ și pentru faptul că nu se baza pe principiul proporționalității. Sistemul "primelor" a fost conceput pentru a asigura stabilitatea guvernului. În 1932, György Bethlen a subliniat că toate partidele se vor opune sistemului de prime, dar nu îl vor aboli dacă vor ajunge la putere.²⁸ Nándor Hegedüs a subliniat lipsa de justiție a legii, față de minoritari din cauza practicii transferului de mandate. "Partidele românești de opoziție sunt și ele obligate să cedeze o parte deloc neglijabilă din numărul voturilor obținute, dar o fac în favoarea unui alt partid românesc, care se află la guvernare. Națiunea română majoritară nu este deci păgubită, cel mult anumiți politicieni și anumite partide pierd. Prin urmare, națiunea română majoritară nu este discriminată, ci doar partidele și politicienii. Pe de altă parte, o parte din voturile minorităților etnice nu este acordată propriei sau altei minorități etnice, ci întotdeauna majorității naționale românești."²⁹

În practică, legea nu a făcut decât să ofere opoziției un rolul de figurant în parlament. Pe baza datelor demografice cunoscute la acea dată, din cele 122 de mandate din Transilvania, 72 erau deținute de români, 30 de maghiari, 12 de germani și 5 de evrei. Din cele 39 de locuri de senatori, 23 erau ocupate de români, 10 de maghiari și 4 de germani, ceea ce înseamnă un total de 16 locuri de senatori deținute de minorități. Pe baza sistemului electoral, cele trei județe secuiești ar fi trebuit să fie întotdeauna câștigate de PM cu o majoritate absolută, ceea ce ar fi însemnat 10 locuri. În plus, cu 6–8% din locurile câștigate la nivel național, putea conta în continuare pe 14-16 locuri. La alegerea senatorilor, întrucât contează majoritățile relative, ar fi obținut 1 mandat de senator în Ciuc, Odorhei, Trei Scaune și o majoritate relativă în Mureș-Turda și Sălaj, ceea ce ar fi însemnat 7 mandate de senator, fără a lua în calcul senatorii aleși în colegiul consilierilor locali. După deducerea voturilor exprimate pentru locurile câștigate cu majoritate absolută, la redistribuire, PM ar fi rămas cu aproximativ 142 000 de voturi, ceea ce reprezintă 5–6% din împărțirea ulterioară.³⁰ Într-un scenariu optim, acest lucru ar fi însemnat un total de aproximativ 24-26 de mandate de deputat și 7 mandate de senator.

Rezultatele alegerilor pentru maghiari din 1922, au fost deja prezentate mai sus: inclusiv cu alegerile parțiale, au fost aleși 3 deputați și 3

²⁷ "evocă spiritul lui Mussolini". Jakabffy Elemér, "A választások után", *Magyar Kisebbség*, 1926, nr. 11, 397.

²⁸ *Keleti Újság*, 5. iulie 1932 1.

²⁹ Hegedüs Nándor, "A kisebbségek politikai jogegyenlőségének elbukása a választásokon", *Magyar Kisebbség*, 1934, nr. 3–4, 75.

³⁰ László Fritz, "Az 1926. évi romániai parlamenti választások statisztikai keresztszete Erdély, Bánság és a kapcsolt részekre való különös figyelemmel", *Magyar Kisebbség*, 1926, nr. 13, 504–514. György Béla, *A Romániai Országos Magyar Párt története - (1922-1938)*, (Pro-Print Könyvkiadó, 2017), 315.

senatori.³¹ Alegerile dintre 1926 și 1937 trebuie descrise mai detaliat. Acestea sunt prezentate în tabele, cu o defalcare separată a alegerilor din mai 1926 și 1927–1937. Motivul separării este că, în 1926, candidații maghiari au candidat din partea Partidului Popular, astfel încât este dificil să se prezinte numărul exact de voturi exprimate pentru candidații maghiari, dar, conform buletinului statistic din 1926, sunt reflectate și voturile exprimate pentru partidul de guvernământ și, indirect, pentru PM, în județele cu majoritate maghiară. Tabelul de mai jos arată că partidul de guvernământ a obținut o victorie absolută, covârșitoare în comitatele cu o populație maghiară compactă, dar nu a obținut toate locurile din comitate.

Tabelul 3. Numărul și proporția voturilor exprimate pentru Partidul Popular la alegerile din 1926 în județele cu o proporție mai mare de populație maghiară³²

Județ	Număr de maghiari	Vot exprimat	Votați pentru lista guvernului	%
Ciuc	91%	23 664	23 142	98
Trei Scaune	79%	23 151	21 223	92
Mureș-Turda	47% (evrei vorbitori de limbă maghiară 4,25%)	42 375	25 540	60
Odorhei	94%	21 043	19 537	93

Tabelul 4 arată în ce județe PM a putut conta pe o proporție mai mare din voturi, și unde a obținut majoritatea absolută. Tabelul rezumă rezultatele alegerilor.³³ Din cauza pasajelor din legea electorală și din procedura pentru alegerile de deputați, acesta reflectă puterea reală a bazei de vot maghiare, mai bine decât alegerile senatoriale, deoarece acum majoritatea populației masculine de vârstă votantă a putut vota datorită sufragiului universal.

În ceea ce privește numărul total de voturi obținute, cele mai bune performanțe electorale au fost cele din 1927 și 1928. În 1927, voturile au fost obținute de Blocul Minorităților, deci nu sunt în totalitate voturi ale maghiarilor. Voturile nu arată forța reală a unei alianțe electorale minoritare, pentru că în acele alegeri lista minoritară a obținut mai multe voturi în județe unde PM nu se putea aștepta la multe voturi, inclusiv din cauza dimensiunii reduse a populației maghiare, sau nu ar fi putut putea repeta alegerile dacă ar fi candidat independent. Acestea includ Timișoara-Torontal, Târnava Mare, Sibiu, Năsăud și o parte din Târnava-Mică, unde prezența la vot a crescut din cauza numărului alegătorilor germani. Cu toate acestea, nu a putut fi obținută o majoritate absolută în afara județului Ciuc, iar la alegerile senatoriale de asemenea s-a obținut doar mandatul din Ciuc. Comparând lista minoritară cu rezultatele din decembrie 1928, când PM a candidat cu o listă independentă,

³¹ Reprezentanți: György Bernády, József Sándor, Tibor Zima, Senatori: Béla Fülöp, Samu Jósika, István Pál. Doar Bernády și Sándor au putut să vorbească în limba română, dar cum primul era foarte bolnav, József Sándor a reprezentat OMP în toate problemele importante.

³² László Fritz, "Az 1926. évi romániai parlamenti", 504–508.

³³ Aici OMP nu a prezentat candidați în toate județele.

există o diferență neglijabilă în ceea ce privește numărul de voturi, dar o diferență mult mai mare în ceea ce privește distribuția mandatelor, deoarece, conform așteptărilor, PM a reușit să câștige o circumscripție absolută și mandatele de senator alese de consiliile municipale și județene secuiești.

La alegerile din anii '30, doar în 1932, numărul voturilor obținute de PM s-a apropiat de cea din 1928, dar chiar și atunci au fost obținute cu peste 30.000 de voturi mai puține. În acești ani, partidele de guvernământ nu au fost atât de "îngăduitoare" în ceea ce privește numărul de locuri, reușind să câștige de fiecare dată, mai multe locuri decât în 1927.

Tabelul 5. Totalul voturilor exprimate pentru OMP

	1927	1928	1931	1932	1933	1937
PM	162.900 ³⁴	172.729	139.003	141.910	119.562	136.139

Numărul mandatelor de deputați și senatori obținute de Alianța Maghiară, ale Partidului Maghiar și ale Comunității Populare Maghiare: 1922: 3/3; 1926: 14/12; 1927: 8/1; 1931:10/2; 1932: 14/3; 1933:9/3; 1937: 16/3; 1939: 9/8.

Pe baza alegerilor din 1928, putem afirma că numărul voturilor maghiare, acordate partidelor românești, a fost destul de mic în Ciuc, ceva mai mare în județul Odorhei (estimată la 15–20%, pentru partidul de guvernământ, care a avut și candidați maghiari), iar în județul Mureș, unde a fost destul de scăzută prezența maghiarilor la vot, voturile maghiare neacordate PM au fost probabil exprimate pentru comuniști. În 1932, partidul de guvernământ, care a prezentat și candidați maghiari, abia dacă a putut trece pragul pentru obținerea primei electorale, iar sprijinul pentru grupurile de opoziție a crescut în județ. Pe lângă scăderea persistentă a prezenței la vot a maghiarilor, este posibil ca rezultatul să fi fost influențat și de efectele crizei economice mondiale resimțite și în România. Una dintre consecințele a fost - pe lângă pierderea popularității Partidului Național Țărănesc - apariția unor partide cu un program agricol, care au obținut mai multe voturi în Ținutul Secuiesc decât pe plan național.³⁵

Cooperările electorale ale Partidului Național Maghiar. PM a încheiat patru acorduri electorale cu partide din România. În 1923, după adoptarea Constituției, partidul a dorit să iasă din izolarea sa parlamentară, liderii săi considerând că fără un aliat politic intern potrivit, nici măcar listele electorale nu erau completate corect.³⁶

³⁴ În Bucovina, Blocul Minorităților a reușit să obțină încă 10 000 de voturi, dar niciun mandat.

³⁵ În 1933, aceste partide (de exemplu, Uniunea Agrară, Partidul Radical Țărănesc, Partidul Țărănesc) au obținut 15% din voturi în județele Ciuc și Trei Scaune. În Odorhei, PNL, care a revenit la guvernare, s-a "autodepășit" încă o dată, în timp ce în județul Mureș, Partidul Național Agrar de extremă dreapta, condus de Goga, a făcut progrese mari în rândul alegătorilor români.

³⁶ Mikó Imre, *Huszonkét év*, 26–28.

Cu toate acestea, disputa între orientarea liberală a partidului, susținută de György Bernády, și apropierea de familia Maniu, propusă de József Sándor, ar fi divizat atât partidul, cât și opinia publică maghiară. Pe de altă parte, nici partidele românești menționate mai sus nu au inițiat o apropiere de PM.

Tabelul 4. Rezultatele obținute de Partidul Național Maghiar în alegerile din 1927-1937³⁷

Județ	1927 ³⁸	%	1928	%	1931	%	1932	%	1933	%	1937	%
Alba de Jos	2842	7,97	2866	7,68	3200	8,31	3098	8,14	3054	8,22	3231	8,12
Arad	10968	14,18	11132	12,94	11513	13,043	10545	11,93	10206	11,35	10897	12,06
Bihor	8541	12,84	16159	19,33	12562	16,14	10987	14,70	7604	10,55	8309	9,95
Năsăud	5781	21,87	1097	4,11	1319	5,08	854	3,30	749	2,94	1003	3,48
Brașov	5108	24,11	4893	12,27	4201	15,14	4041	13,81	4263	14,65	5094	16,27
Ciuc	12281	59,22	18223	78,57	9772	46,60	11512	53,10	8882	40,56	13330	53,07
Făgăraș	2214	13,12	-	-	736	4,13	515	2,84	502	2,68	414	2,15
Trei Scaune	3229	14,3	17492	76,14	12140	49,99	11030	50,37	10607	43,58	13596	55,48
Hunedoara	2478	4,16	3198	5,02	3274	5,03	3851	6,06	2757	4,53	3081	4,89
Târnava-Mică	7767	28,66	5247	18,70	4904	17,80	4156	14,82	3609	13,20	2491	10,03
Cluj	7361	16,44	9761	19,14	9428	20,93	7379	18,41	7641	18,73	9450	20,86
Caraș Severin	1899	4,15	-	-	-	-	924	2,00	623	1,39	603	1,35
Mureș-Turda	7892	18,52	12091	26,28	12847	26,83	13669	30,75	10494	24,40	11276	26,49
Maramureș	-	-	1244	5,71	870	3,82	1266	5,59	773	3,23	905	3,41
Târnava-Mare	11214	36,01	2421	7,88	2257	7,65	2057	6,81	2178	7,09	2572	7,78
Satu Mare	7950	18,9	11502	24,60	8734	16,74	9124	17,62	6435	13,48	6249	13,64
Sibiu	10143	29,52	1036	2,85	1143	3,20	1058	3,00	1022	2,77	1249	3,20
Sălaj	12488	22,54	16812	27,99	10765	17,18	13828	21,80	14333	23,63	11029	19,22
Solnoc-Dobâca	3902	10,79	4772	12,21	4337	11,51	2832	7,78	2334	6,96	4043	10,48
Caraș Severin	3638	7,38	1964	3,92	1840	3,75	2137	4,08	2189	4,15	2461	4,56
Timiș-Torontal	28648	27,94	10032	9,42	14491	13,86	10534	9,96	9431	9,18	10581	9,70
Arieș-Turda	3901	13,19	5036	16,06	4669	15,11	4795	16,41	5062	17,49	5668	18,25
Odorhei	2655	12,37	15751	70,85	4001	18,88	11718	51,53	4814	21,10	8398	34,97

³⁷ "A kisebbségi blokk kamarai szavazatszámái és mandátumai", *Magyar Kisebbség*, 1927, nr. 14, 516–517 și 937. "Az Országos Magyar Párt választási eredményei az 1928, 1931, 1932 és 1937. években", *Magyar Kisebbség*, 1938. Nr. 1, 36.

³⁸ Rezultatele de vot sunt valabile pentru Blocul Minoritar.

De fapt, Brătianu a declarat deschis, că nu vede niciun rost în crearea unui partid separat, pe criterii etnice, și că maghiarii ar trebui să facă politică în cadrul partidelor românești. În schimb, Partidul Poporului condus de Alexandru Averescu, care fusese la guvernare înainte de 1922, din lipsa voturilor transilvănene, avea nevoie de sprijinul PM în eforturile sale de a manevra între Maniu și Brătianu. În așa-numitul Pact de la Ciucea, semnat în octombrie 1923, cele două partide, PM și Partidul Popular, au declarat, că în pregătirea viitoarelor alegeri reprezentanții lor vor forma o unitate parlamentară, și că "Partidul Maghiar va accepta instrucțiunile politice date de președintele Partidului Poporului în cadrul acestui program".³⁹ În schimbul voturilor maghiarilor, Partidul Poporului s-a angajat să sprijine completarea listelor electorale cu votanți maghiari, și să acorde PM 18 mandate de deputat și 10 mandate de senator. În zonele majoritar maghiare, PM va desemna candidații, în timp ce în alte zone alegătorii lor vor vota pentru Partidul Poporului. Cererile specifice, de protecție a minorităților, ar fi fost puse în aplicare dacă Partidul Poporului ar fi ajuns la guvernare. În pact, în schimbul voturilor maghiarilor – pe baza principiului cetățeniei egale în drepturi – Octavian Goga și adepții lui din Partidul Poporului, au promis să remedieze nemulțumirile minorităților în cazul în care vor fi aleși la guvernare. Acordul secret a fost făcut public în primăvara anului 1925, când alegătorii maghiari au votat pentru Goga la alegerile parlamentare parțiale din Reghin, în timp ce la alegerea senatorilor din Ciuc, partidul lui Averescu a susținut candidatura lui Elemér Gyárfás. Această alianță electorală, în afară de voturile transilvănene, a fost importantă pentru Averescu în primul rând pentru că i-a permis să dovedească regelui că era capabil să guverneze și să rezolve problema maghiară. Iar PM avea nevoie de un aliat român, mai ales pentru a completa listele electorale, adică pentru a se asigura că întreaga sa bază electorală maghiară poate participa la vot. PM a ales colaborarea cu partidul lui Averescu tocmai pentru că acest partid – în comparație cu cei doi mari – era mai puțin implicat în Transilvania, în consecință, conlucrarea cu ei nu a pus în primejdie unitatea politică maghiară. Cu toate acestea, pactul nu s-a putut materializa decât după o alianță electorală cu un alt partid (mai 1926).

La momentul creării României Mari, legile administrative în fiecare provincie erau, cu anumite modificări, aceleași cu cele în vigoare până atunci. Guvernul liberal a dorit să realizeze o administrație unitară, prin legea privind unificarea administrației publice din iunie 1925. După adoptarea acesteia, au fost convocate alegeri locale, pentru februarie 1926. Liderii Partidului Național Liberal erau conștienți de faptul că structura socială și de așezări a Transilvaniei făcea ca victoria Partidului Național Român, rival în Transilvania, poate fi evitată doar prin colaborarea cu maghiarii. De aceea, la

³⁹ Punctul 5. Pentru textul acordului, a se vedea Mikó Imre, *Huszonkét év*, 274–284. Pentru o istorie detaliată a pactului, a se vedea Gyárfás Elemér, "Az első kísérlet", *Magyar Kisebbség*, 1937, nr. 2, 41–70, nr. 3, 77–99.

sfârșitul anului 1925, ei l-au contactat mai întâi pe Elemér Gyárfás, care ceruse de la liberali îndeplinirea dezideratelor deja convenite cu Partidul Poporului în Pactul de la Ciucea. Secretarul de stat Gheorghe Tătărescu, a refuzat însă să le accepte. Apoi, în decembrie, au avut loc negocieri între ministrul comerțului, Victor Constantinescu, și o delegație condusă de György Bernády.⁴⁰ Proiectul de acord la care s-a ajuns, era mai concret și mai detaliat decât Pactul de la Ciucea. S-a reușit determinarea liberalilor să adopte o serie de măsuri favorabile maghiarilor, chiar înainte de alegeri. Spre sfârșitul negocierilor, la 1 februarie 1926, István Ugron a reziliat Pactul de la Ciucea. Cu toate acestea, chiar înainte de parafare, acordul cu liberalii a fost divulgat, iar liderii Partidului Liberal au refuzat să îl semneze. Ca soluție, președintele PM, István Ugron, a lăsat cooperarea la latitudinea filialelor locale (deși nu au semnat acordul, la nivel local colaborarea era totuși posibilă). Această din urmă decizie a fost înlesnită de faptul că era nevoie urgentă de un depozit de 100-100 de mii de lei pentru fiecare listă de candidați, bani pe care filialele locale ale PM nu prea îl aveau, dar în cazul unei liste comune, partidul de guvernământ urma să plătească această sumă.⁴¹ Alegerile au fost un mare succes pentru PM: lista susținută de maghiari a câștigat în 30 din cele 49 de orașe transilvănene. În plus, administrația partidului de guvernământ a completat listele electorale pentru a repara nemulțumirile maghiarilor, iar conducerea partidului i-a fost recunoscută legitimitatea în politica românească: nimeni nu mai putea afirma că PM era doar partidul „domnilor” maghiari.

După alegerile administrative, liderul partidului de guvernământ, uzat moral, și-a prezentat demisia (27 martie 1926). Trei zile mai târziu, regele l-a numit pe Averescu prim-ministru, iar noul guvern l-a desemnat pe Octavian Goga ministru de interne. În curând au fost convocate noi alegeri parlamentare. Întrucât sprijinul Partidului Poporului în Transilvania nu se schimbasese din 1923, acesta a restabilit contactul cu PM.⁴² În timpul negocierilor între cele două partide, Pactul de la Ciucea a fost transformat, de această dată, într-un cartel electoral. Ca urmare a acordului, 15 deputați și 12 senatori maghiari au fost aleși în Parlament. Cu toate acestea, din cauza opoziției din partea aparatului de stat al Partidului Liberal și a acuzațiilor venite din partea altor partide din România – Goga și adepții săi au fost catalogați drept trădători - guvernul Partidului Poporului aproape că nici nu a început să pună în aplicare angajamentele asumate în cartel.⁴³

⁴⁰ Bernády György: *Emlékeztető*. (6 ianuarie 1926) Haáz Rezső Museum, Árpád Paál Manuscript Collection, Ms7651/711. 27 f.

⁴¹ *A Magyar Párt tárgyalásai a kormányal*. Raportul ambasadorului Ungariei la București către ministrul afacerilor externe, (7 februarie 1926) MNL OL K 64 1926–27a-72.

⁴² Întoarcerea acasă a lui Miklós Bánffy – a cărui conducere era temută în Transilvania – și faptul că acesta a putut preda președinția (provizorie) lui György Bethlen fără controverse majore, au jucat, de asemenea, un rol în demisia lui Ugron. Scrisoare de la István Ugron către o persoană necunoscută. MNL OL K 64 1926–27a-218. f. 3–10.

⁴³ Mikó Imre, *Huszonkét év*, 61–65.

Ultimul pact a avut loc în februarie 1938, după ce regele încercase să ia vântul din pânzele Gărzii de Fier, prin numirea în fruntea guvernului a lui Octavian Goga, care se alăturase Partidului Național Creștin antisemit al lui Cuza, părăsind Partidul Poporului al lui Averescu (18 decembrie 1937). Cea mai importantă măsură a scurtei sale guvernări a fost legea de revizuire a cetățeniei. Aceasta a făcut ca cetățenia evreilor să fie supusă unei revizuirii din oficiu, dar legea a permis, de asemenea, ca cetățenia oricărei persoane să fie pusă sub semnul îndoielii în urma unui denunț. Ca urmare, au început și denunțurile împotriva maghiarilor. Înainte ca acordul să fie făcut public, guvernul Goga a căzut (10 februarie 1938).⁴⁴

Integrarea PM în viața politică românească a avut loc între 1922 și 1928. În 1922, Brătianu încă nici nu voia să audă de un partid maghiar separat. În 1923, odată cu Pactul de la Ciucea, a devenit clar că, în a decide lupta dintre cele două partide mari, era nevoie de voturile maghiare și că numai o organizație politică maghiară independentă le putea aduna. În 1924, Partidul Național Liberal ar fi fost dispus să negocieze, dar rolul de lider al "grofilor maghiari" era considerat un obstacol în calea cooperării.⁴⁵ În următorii doi ani, a devenit clar, că voturile maghiarilor erau importante pentru Partidul Popular și pentru liberali, împotriva Partidului Național Român, indiferent de componența conducerii PM. Până în anul 1927, cele două partide mari au convenit ca problema maghiară să nu mai constituie o temă în confruntarea lor.⁴⁶

Importanța pactelor rezultă, pe de o parte, din acceptarea PM ca reprezentant al maghiarilor din România în viața politică internă a țării, iar pe de altă parte, din posibilitățile (chiar și limitate) de reprezentare ale intereselor minoritare prin activitatea în parlament, dar mai ales, prin înființarea biroului PM la București.

De la începutul anilor 1920, cooperarea parlamentară între minoritățile din România părea evidentă și de la sine înțeles, dar partidele germane și evreiești nu doreau să fie acuzate și de iredentism din cauza cooperării cu maghiarii. Partidul Național Evreiesc era deja în conflict cu PM, din cauza eforturilor sale de a-i câștiga evrei maghiari.⁴⁷ Iar germanii, conduși de sași, continuând politica lor minoritară înrădăcinată istoric, au urmat o politică pro-guvernamentală dorind astfel să obțină poziții mai bune și recunoaștere de excepție. Un conflict deosebit a constituit problema șvabilor maghiarizați în Satu Mare, pe care sașii încercau să-i reintegreze cu sprijinul guvernului

⁴⁴ Mikó Imre, *Huszonkét év*, 98–201.

⁴⁵ Secretarul de stat pentru minorități Tătărescu a spus că partidul condus de Ugron, Bethlen și Grandpierre nu îi reprezintă pe maghiari. El a încercat apoi să-l convingă pe Jakabffy că guvernul ar fi bucuros să negocieze cu lideri noi, care ar fi pe placul guvernului. Botos János, "Az elhalasztott brassói nagygyűlés előtt", *Magyar Kisebbség*, 1924, nr. 11, 441–468.

⁴⁶ Mikó Imre, *Huszonkét év*, 71.

⁴⁷ Zsombor Szász, *Erdély Romániában. Népkisebbségi tanulmány*, (Budapest: Grill, 1927), 288–305.

român.⁴⁸ Politicienii germani din Germania și România în schimbul cooperării în România cu maghiarii, au cerut liderilor maghiari din Transilvania, să medieze cu guvernul de la Budapesta anumite probleme privind germanii din Ungaria. Toate acestea au fost trecute însă în plan secund după alegerile din iulie 1927. Liberalii au promis doar locuri parlamentare Partidului Maghiar, dar nu au susținut nicio schimbare în politica națională. În ceea ce privește Partidul Național Țărănesc, alegătorii maghiari erau foarte reticenți față de acesta, din cauza zvonurilor conform cărora reforma agrară urma să continue și pentru că știau că, din moment ce liberalii convocaseră alegerile, șansele unei victorii ale Partidului Țărănesc erau extrem de mici; dacă PM ar fi candidat cu ei, ar fi atras asupra lui și mai mult mânia partidului de guvernământ.⁴⁹ Partidul Național Liberal, aflat la guvernare, a fost, de asemenea, inacceptabil pentru electoratul german ca aliat, din cauza atacurilor sale față de instituțiile lor autonome, vechi de secole. Pe de altă parte, noua lege electorală stipula că, pentru a intra în parlament, un partid trebuia să obțină cel puțin 2% din voturile naționale, sau majoritatea absolută într-un județ. Date fiind abuzurile electorale obișnuite ale guvernului, niciunul dintre partidele minoritare nu era încrezător că va îndeplini aceste condiții. În consecință, în iunie 1927, György Bethlen și Hans Otto Roth au încheiat un cartel electoral.

Alegerile din 7 și 10 iulie s-au desfășurat cu abuzurile așteptate, dar cartelul a obținut totuși 15 mandate, care au fost împărțite în proporția de 8:7 între partidele maghiar și german (în timp ce în România erau de două ori mai mulți maghiari decât germani). Blocul minoritar s-a destrămat însă în toamna anului 1928, după numirea lui Maniu ca prim-ministru, în urma unui pact intermediat de germanul Brandsch Rudolf cu Partidul Țărănesc. Acest tip de politică minoritară de cooperare, care funcționase bine în multe țări europene, nu a devenit o metodă stabilă de politică parlamentară în România, din cauza caracteristicilor specifice minorității maghiare (populația semnificativ mai numeroasă, influența socială regională, viziunea revizionistă a Ungariei asumată în mod deschis, căutarea unei căi separate de către o parte semnificativă a celor cu dublă identitate maghiaro-evreiești și germano/șvabo-ungare).⁵⁰ Astfel, după autoorganizare și instituționalizare (1920-1923), elita politică maghiară din România a încercat politica de pact (1923-1926), apoi blocul minoritar (1927), apoi a încercat să facă politică independentă (1928-1938), și, în fine, odată cu schimbarea propriilor elite, a încercat să-și afirme interesele prin intermediul Comunității Populare Maghiare, ca parte a Frontului Renașterii Naționale (1939-1940), singurul partid al dictaturii regale.

Unul dintre scopurile celor zece ani de politică independentă a PM a fost de a rămâne în afara bătăliilor politice dintre partide, de a rămâne

⁴⁸ Cogitator [Jakabffy Elemér]: Erdély Romániában. Népkisebbségi tanulmány. *Magyar Kisebbség*, 1928, nr. 6, 209–216, nr. 7, 245–257, (Cluj–Napoca: Kriterion, 2012).

⁴⁹ Gyárfás Elemér: *A választások tanulságai*. MNL OL K 64 1927–27–350.

⁵⁰ György, 2017. 149–154.

neangajat și de a forța un fel de legislație sau acord între partide asupra problemei minorităților.⁵¹ Celelalte aspecte, nepublice, dar decisive, au fost încercarea de a repara concret, prin relații interpersonale, nemulțumirile individuale și comunitare, folosind o varietate de metode de a face lobby. Acest lucru a fost relativ eficient până la mijlocul anilor 1930 - menținând în stare de funcționare sistemul instituțional al minorității maghiare. Al treilea element al acestei politizări independente a fost intrarea în arena internațională, în primul rând prin Congresul Naționalităților Europene și, în al doilea rând, prin plângeri înaintate Societății Națiunilor.⁵² Iar al patrulea element este menținerea unității politice a maghiarilor, întărirea solidarității, înrădăcinarea socială a ideii de unitate națională și de societate minoritară.⁵³

Înainte de a prezenta activitatea grupului parlamentar, trebuie să ne referim la două încercări de acord între partide (acord coordonat interetnic⁵⁴), care nu erau un pact electoral (cooperare cu un pachet definit de măsuri), ci doar o înțelegere electorală. Una se referea la alegerile pentru consiliile județene din februarie 1930, unde au fost alese comitete cu câte 30 de membri. În timp ce PM ducea o luptă grea cu Partidul Național Țărănesc, pe tema legii minorităților și a drepturilor lingvistice, în Transilvania au candidat cu o listă comună în 9 județe (Arad, Bihor, Satu Mare, Timiș, Brașov, Sălaj, Mureș-Turda, Târnava Mică, Turda), iar în Ciuc au inclus 6 români pe lista PM și au câștigat. În județul Cluj au obținut de asemenea un mare succes. Béla Szentkerszthy, deputat de Trei Scaune și József Willer, liderul grupului parlamentar, au avut discuții cu Iuliu Maniu, liderul partidului și prim-ministru, care la propunerea prefectului local, a cerut 10 mandate și funcția de subprefect. În schimb, oferta maghiară a fost de 8 locuri și numirea unui subprefect maghiar. În cele din urmă, s-a ajuns la un acord pentru 10 locuri românești și funcția de subprefect maghiar. Maniu a dorit un acord similar și în județul Odorhei, dar acolo Willer a preferat să suprima partidul satelit

⁵¹ Bárdi Nándor, "Pártpolitika és kisebbségpolitika. A romániai Országos Magyar Párt javaslatára és annak visszhangja 1934–35-ben (Dokumentum-összeállítás)", *Magyar Kisebbség*, 1998, 3–4, 128–184.

⁵² Eiler Ferenc, *Kisebbségvédelem és revízió. Magyar törekvések az Európai Nemzetiségi Kongresszuson (1925 – 1939)* (Budapest: Gondolat, 2007). Zeidler Miklós, "A Nemzetek Szövetsége és a magyar kisebbségi petíciók", în: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla (szerk.): *Etropolitika. A közösségi, magán- és nemzetközi érdekek viszonyrendszere Közép-Európában*, (Budapest: Teleki László Alapítvány, 2003), 59–83.

⁵³ Bárdi Nándor, Filep Tamás Gusztáv, Lőrincz József (szerk.): *Népszolgálat. A közösségi elkötelezettség alakváltozatai a magyar kisebbségek történetében*, (Pozsony: Kalligram, 2015).

⁵⁴ În acest caz, am utilizat tipologia aplicată în cazul pledoariei politice maghiare în România după 1989: modelul de integrare individuală (pledoarie individuală, lobby, satisfacerea intereselor proprii prin relații), modelul de integrare organizațională (negociere interetnică coordonată) și modelul de integrare comunitară (acționând ca o comunitate).

condus de Réthy.⁵⁵ Peste tot, la nivel local, s-a decis colaborarea în alegerile pentru primărie, iar în final, listele comune ale Partidului Național Țărănesc și ale partidelor minoritare au câștigat peste tot în Transilvania.

O altă colaborare electorală a fost stabilită în 1933 cu Partidul Liberal, al cărui președinte de atunci era Ion Gh. Duca, prim-ministru, care i-a încredințat ministrului de stat Alexandru Lapedatu (însărcinat cu problemele transilvănene) negocierile cu PM. Acestea au avut loc la 20 noiembrie 1933, unde, în urma unei decizii preliminare a Comitetului Executiv al PM, liderul grupului parlamentar din Camera Deputaților, József Willer, a susținut lista separată și refuzat crearea unui pact sau cartel electoral, fie din cauza timpului scurt avut la dispoziție, fie din cauza acțiunii ministrului culturii, Anghelescu, împotriva învățământului maghiar. Singura sa solicitare a fost ca alegerile să fie corecte. Lapedatu, potrivit lui Willer, a luat notă de aceasta, dar a sugerat un acord pentru locurile de senatori. În schimb, Willer a cerut două lucruri: în primul rând, ca liberalii să nu discute cu așa-numiții renegați maghiari (formațiuni maghiare care se opuneau PM) și "să emită un ordin secret, ca Partidul Maghiar să fie tratat preferențial". Lapedatu a promis că nu va tolera abuzuri împotriva maghiarilor, similare celor cu ocazia alegerilor din 1927, și că se va consulta cu primul ministru în câteva zile, pentru ca apoi să poată purta discuții concrete cu Bethlen, liderul Partidului Maghiar. Willer și-a încheiat raportul despre negocieri înaintat către liderul partidului, menționând că a negociat în prealabil cu reprezentantul liberalilor "pentru a potoli îngrijorarea pe care am simțit-o în multe părți în față de prezentarea noastră independentă la alegeri. Nu va exista nicio bătaie, niciun furt din urnele de vot, astfel încât rezultatul va depinde în mare măsură doar de noi".⁵⁶ A doua zi după întâlnire, prim-ministrul l-a convocat pe Willer, care s-a referit în special la "șmecheriile obișnuite de la Odorhei" (malversațiuni electorale), la care Duca a răspuns: "Spuneți-i prefectului că nu vreau să aud nicio plângere din partea dumneavoastră". A promis apoi că Lapedatu se va ocupa separat de prefect. Tot ce a cerut în schimb, a fost să nu se laude cu toate acestea și "să nu existe niciun circ iredentist".⁵⁷ La 5 decembrie, președintele partidului, Bethlen, a trimis o scrisoare circulară președinților de filiale PM, cu privire la lista de senatori.⁵⁸ Până la sfârșitul lunii decembrie, sub presiunea locuitorilor din Odorhei (Gábor Jodál, Ákos Hinléder Fels), Willer a reușit să obțină înlocuirea prefectului județului, și demisia a doi deputați județeni după confirmarea mandatelor lor, și apoi convocarea unor alegeri parțiale.⁵⁹ Au existat abuzuri în alegerea deputaților în Bihor, Odorhei și Banat, iar Bethlen

⁵⁵ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 25 ianuarie 1930. copia scrisorii lui György Bethlen., Elemér Jakabffy Foundation Local History Collection, Cluj (corespondența Willer, BGYL JEA KGY K-1344.); *Keleti Újság*, 8 februarie 1930.

⁵⁶ Scrisoare de la József Willer către György Bethlen, 20 noiembrie 1933 Corespondență Willer, BGYL K-1344. JEA KGY K-1344

⁵⁷ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 21 noiembrie 1933. *ibid.*

⁵⁸ Scrisoare de la György Bethlen către József Willer, 5 decembrie 1933. *ibid.*

⁵⁹ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 23 decembrie 1933. *ibid.*

și Lapedatu au avut o discuție telefonică pe această temă, iar acesta din urmă a dat răspunsuri liniștitoare și a cerut sprijin pentru partidul de guvernământ în alegerile senatoriale. Acest lucru s-a făcut în cele din urmă, lăsând la latitudinea fiecărei secții PM de a decide politica de colaborare electorală.⁶⁰ În aprilie, prefectul de Odorhei a fost înlocuit, cei doi deputați liberali au demisionat și au fost convocate alegeri parțiale în mai.⁶¹ PM a obținut 80% din voturi împotriva renegaților Ernő Tókés și István Imre Réthy, iar Ede Abrudbányai și József Willer au fost aleși în Camera Deputaților.⁶²

Activitățile grupului parlamentar al Partidului Maghiar. Structura organizatorică a Partidului Maghiar a fost stabilită în 1924. Înainte de această dată, partidul era organizat, în esență, de Comitetul Executiv, format din președinte (Samu Jósika și, ulterior, István Ugron), vicepreședinți și membrii comitetului. În momentul Adunării Generale de la Brașov din 1924, secțiile județene fuseseră deja organizate, așa că din aceste două (Comitetul Executiv, și secții) erau aleși membrii Comitetului Director, urmat de Consiliul Prezidențial, vicepreședinți și, deasupra acestora, președintele partidului. De asemenea, existau șapte comisii tematice, de specialitate.⁶³

În primii doi ani de la înființare, partidul a fost condus de Comitetul Executiv, iar din 1924, de un Consiliu Prezidențial mai restrâns, format din opt membri aleși de C.E. și câte un reprezentant al fiecărei filiale. Acest organism, care se întrunea săptămânal, era principalul centru decizional. La sediul partidului din Cluj, C.E. lucra cu oamenii de încredere ai președintelui György Bethlen (Gyula Deák, Benő Gombos, Ödön Inczedy-Joksman, István Naláczy, Hugó Roth). De asemenea, în secțiile județene, exista un cerc de politicieni (reprezentanți) care îl susțineau în mod constant pe György Bethlen. Acest cerc îl includea pe Elemér Gyárfás, Nándor Hegedűs, Elemér Jakabffy, Gábor Pál, József Willer.

Grupul parlamentar a fost format în iunie 1926, când pactul electoral cu Partidul Poporului a oferit PM cel mai mare număr de deputați în cele două camere ale parlamentului. György Bethlen a devenit președintele grupului, József Sándor adjunctul său, iar József Willer a condus biroul partidului din București. La reuniunea din 1 iulie, membrii au fost repartizați în comisiile de specialitate și au fost atribuite responsabilități separate pentru diferitele tipuri de probleme și pentru diferite confesiuni. În acel moment, nu a existat nicio problemă cu acoperirea teritorială, dar mai târziu, când grupul a parlamentar a devenit mult mai restrâns, județele fără parlamentari au primit, de asemenea,

⁶⁰ Scrisoare de la György Bethlen către József Willer, 25 decembrie 1933. *ibid.*

⁶¹ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 5 aprilie 1934. *ibid.*

⁶² Fényes győzelmet aratott a Magyar Párt Udvarhely megyében. *Keleti Újság*, 1934. május 30. 3.

⁶³ Pentru structura instituțională și componența personalului partidului, vezi Béla György, *A Romániai*, 295–306. Documente referitoare la partid: *Iratok az Országos Magyar Párt történetéhez I. A vezető testületek jegyzőkönyvei*. Összeáll., jegyz., bevezető: György Béla, (Csíkszereda/Kolozsvár: Pro-Print Könyvkiadó/Erdélyi Múzeum Egyesület, 2003).

responsabili de problemele lor.(1934) ⁶⁴.

Din cei 27 de membri ai grupului parlamentar de la acea dată, 18 făceau parte din conducerea partidului (președinte, vicepreședinte, Consiliul prezidențial, Comitetul Executiv, membru al conducerii județene). Alți 9 erau nominalizați pentru parlament ținând cont de activitățile lor publice, profesionale, publice. Nominalizarea lor a fost decisă, ca și mai târziu, de către Consiliul Prezidențial în consultare cu "factorii relevanți" din Ungaria. ⁶⁵ Calitatea de membru al parlamentului oferea atât protecție politică, cât și siguranță existențială, permițând dedicarea lor pentru activitatea de partid. ⁶⁶ Între 1922 și 1937, deputații PM au ținut 576 de discursuri în cele două camere ale Parlamentului, dintre care Elemér Gyárfás 210, József Willer 84, József Sándor 82, Nándor Hegedűs 37, Ferenc Laár 30, János Jósika 17, György Bethlen 15. ⁶⁷ Așadar, 7 deputați au ținut 82 % din discursuri.

Din declarațiile parlamentare ale PM, 45% au fost legate de diverse proiecte de lege. Grupate tematic, 14% au fost discursuri mai generale, referiri la discursul tronului, un răspuns la o rezoluție, o declarație politică, sau respingerea unor afirmații politice. Problemele legate de educație, finanțe și fiscalitate au reprezentat 9-9% din discursurile deputaților PM. Acestea au fost urmate de problemele administrative și ecleziastice cu 8-8%. Luările de cuvânt, privind nemulțumirile individuale și pensiile au fost ambele în jur de 6-6%. Din această tipologie aproximativă, se poate observa că aceste cuvântări au fost axate în principal pe probleme tehnice și au formulat poziția minoritară prin criticarea proiectelor de lege. S-au axat mai puțin pe nemulțumiri individuale, deoarece aproximativ o treime din discursurile generale menționate mai sus, au fost elogiile sau declarații generale. Problemele minorităților au fost prezentate într-un mod mai sistematic sub formă de dezbateri, comentarii la adresa răspunsurilor guvernamentale la discursul regelui și declarații politice. Problemele care puteau fi abordate în cadrul condițiilor existente, erau gestionate de biroul partidului. Parlamentarii în discursurile lor, au fost atenți să nu pară ineficienți în ochii potențialilor oficiali guvernamentali. ⁶⁸ (Conform rugurilor interne de funcționare, fiecare

⁶⁴ György Béla, *Iratok a romániai Országos Magyar Párt történetéhez (A vezető testületek jegyzőkönyvei)*, (Csíkszereda: Pro-Print Könyvkiadó, 2017), 261–263.

⁶⁵ György Béla, *A Romániai*, 316.

⁶⁶ Aceasta însemna un salariu de aproximativ 4500 de lei și o diurnă de 700 de lei pentru zilele ședințelor în anii 1930. Din această sumă, biroul partidului trebuia să plătească 1000 de lei pe lună drept cotizație în timpul sesiunii parlamentare și 500 de lei în rest.

⁶⁷ György Béla, *Iratok*, 261–263.

⁶⁸ Între 1922 și 1937 am clasificat temele discursurilor cu numere de caz bazate pe titlurile compilațiilor lui Árpád Kiss și Béla György: alegeri 14, probleme legate de mandate 8, / declarații politice (în numele OMP) 30, replici și dezbateri 26, replici politice (la acuzațiile altor vorbitori) 23, / finanțe (în principal critici ale Legii conversiei) 52 / impozitare (în principal abuzuri în jurul prelevării, colectării, discriminării) 52, / afaceri administrative (în principal critici ale proiectelor de lege, măsurilor 46, / justiție 19, / agricultură 18, / camerele de muncă, industrie, agricultură 17, / buget 15, reglementarea industriei și comerțului 12, alcool și băuturi spirtoase 9, căi ferate 8, industria mică 8, transport 4, minerit 3, instituții culturale 3, presă 3, sănătate 2, construcții 1, / educație 52, biserici 44, pensii 33, limbă 13,

luare de cuvânt era prezentată în prealabil fracțiunii parlamentare – deci, de fapt – conducerii partidului).

Tratarea problemei minoritare de către PM este ilustrată cel mai bine de răspunsul la discursul de la tron, prezentat la începutul fiecărei legislaturi. Pentru a concretiza aspectele acestei tematizări, am analizat discursurile lui József Willer. În 1926, regele a făcut referiri și la minorități. PM a salutat discursul, în care a văzut nu numai integrarea parlamentară și politică, ci și posibilitatea de a acorda drepturi egale pentru minorități, dacă guvernul își respectă promisiunile. Întrucât Constituția din 1923 nici măcar nu menționa minoritățile, ei au propus crearea unei legi a naționalităților.⁶⁹

În anul următor, 1927, când la putere era guvernul liberal, în discursul de tron nu se mai menționau minoritățile. Willer se plângea că guvernul Averescu nu și-a îndeplinit promisiunile, cea mai mare problemă fiind lipsa ajutorului de stat pentru școlile bisericesti. Astfel, ei sunt dispuși să accepte răspunsul la discursul tronului, doar dacă se adaugă o nouă secțiune, referitoare la acest aspect. Propunerea nu a fost luată în seamă.⁷⁰ Deși Partidul Național Țărănesc a promis elaborarea unei legi a minorităților, problema minorităților a fost complet absentă din proiectul de rezoluție prezentat de guvernul lor în 1929. Pe lângă problemele instituționale majore, specifice, nerezolvate - problema proprietății private comunitare din Ciuc, zona culturală, încălcările drepturilor lingvistice, legea administrativă - principala problemă era că, în multe cazuri minore, chiar dacă autoritățile acționau legal, rezoluțiile lor nu se aplicau la nivel local, deoarece nu exista nimeni care să le poată aplica.⁷¹ În 1930, noul rege, Carol al II-lea, în discursul său de tron, a declarat că "benevolența deplină și justă a României în abordarea problemelor minorităților religioase și etnice poate servi drept garanție că minoritățile care trăiesc aici, vor continua să fie pe deplin îngrijite în cadrul constituționalismului".⁷² Însă, în răspunsul său, guvernul național-țărănesc nu a promis nimic mai mult decât legea minorităților, pe care o promisese de mai mulți ani. Prin urmare, Willer a respins răspunsul guvernamental, subliniindu-și loialitatea față de rege. Un an mai târziu, în noul parlament, s-a încercat dezbateră succesivă a măsurilor care îi dezavantajau pe maghiari. Una dintre aceste măsuri era împovărarea satelor cu administrarea școlilor de stat obligatorii, ceea ce în așezările maghiare însemna menținerea unei instituții paralele, pe lângă gestionarea școlilor confesionale. Șirul continuă cu impozitarea sporită a funcționarilor publici privați, care în Transilvania a afectat în principal maghiarii, suprareprezențați în această categorie

---

locuințe 8, concediere oficială 6, recensământ 5, probleme ale colonizărilor 5, jandarmerie 4, ajutor de stat 4, cetățenie 3, legislația privind protecția muncii (discriminarea la angajare) 3, cooperativă 2, bunurile private din Ciuc 2, caz de optant 1, schimbare de nume 1, / plângere individuală 35. Árpád Kiss. György Béla, *Iratok*, 382–412.

⁶⁹ Willer József beszéde 1926. december 17. *Magyar Kisebbség*, 1927. nr. 1. 31–35.

⁷⁰ Willer József 1927. november 2-i beszéde. *Magyar Kisebbség*, 1927. nr. 24. 908–911.

⁷¹ Willer József 1929. november 26-i beszéde. *Magyar Kisebbség*, 1929. nr. 23. 892–894.

⁷² Willer József 1930. november 25-i beszéde. *Magyar Kisebbség*, 1930. nr. 23. 879.

profesională. Așa era în opinia PM și programul de ștergere a datoriilor agricole, care putea ruina nu numai instituțiile financiare, ci și întregul lor circuit de creditați, din orașe și industrie, dar și agricultorii. Situația era similară pentru pensionari, deoarece guvernul nu a planificat în buget plata arieratelor (vechi adesea de șase luni). În cele din urmă, Willer a avertizat împotriva riscului ca măsurile de urgență mai drastice, impuse de criza economică să nu se transforme în injustețe.⁷³ În 1934, a fost propus, fără succes, un acord politic și un regulament pentru a elimina chestiunea minorității din politica partidelor, problemă despre care vom mai vorbi. Prin urmare, în 1936, au revenit din nou la tema poverii existențiale tot mai grele: în ciuda promisiunilor ministerului, nu li s-au acordat drepturile de pensie celor concediați din cauza nepromovării examenului de limbă și celor bolnavi; nu au fost angajați maghiari pentru a-i înlocui pe cei concediați; *numerus valachicus* a fost înlocuit tot mai mult cu *numerus nullus*; neplata ajutoarelor de stat către profesorii de religie și preoți; desființarea școlilor primare de stat cu limba maghiară ca limbă de predare; mii de cazuri nerezolvate de cetățenie și naturalizare; cenzura presei din cauza stării de asediu; interzicerea adunării generale a PM.⁷⁴

Strategia partidului s-a axat pe menținerea unității de reprezentare politică. În același timp, era clar, că PM nu se putea impune în cadrul sistemului politic românesc, decât printr-o echilibristică între partidele aflate la putere. Primii patru ani (1922-1926) au fost definiți de lupta în interiorul PM între József Sándor și György Bernády. Primul dorea să apropie PM de Partidul Național Român, în spiritul transilvanismului, în timp ce Bernády vedea soluția în conclucrarea cu Partidul Liberal, în general cu oricare partid de guvernământ. Situația era destul de complexă: în timp ce Maniu era respins de publicul maghiar din Transilvania, din cauza problemelor funciare și a românizării orașelor, Partidul Liberal părea inacceptabil nu numai din cauza retoricii sale anti-minoritare, ci și din cauza deciziilor sale în privința constituției, educației și ale celor economice. Cu toate acestea, la alegerile locale din 1926, PM s-a aliat cu liberalii împotriva românilor transilvăneni (alianță ce a asigurat ca maghiarii să fie incluși pe listele electorale și să păstreze o parte din funcțiile lor municipale). Partidul Poporului condus de generalul Averescu, care i-a ajutat să formeze o fracțiune parlamentară, nu a reușit însă să îndeplinească promisiunile făcute în pactul electoral (1923, 1926). Din acest motiv, atât presa, cât și Comitetul Executiv a atacat puternic grupul parlamentar, cerând conducerii partidului acțiuni mai radicale, sau retragere din funcțiile de conducere.

Acesta este probabil motivul care l-a determinat pe liderul grupului parlamentar PM din Camera Reprezentanților, József Willer, să își expună public considerațiile strategice. "Publicul nostru maghiar confundă partidul politic cu guvernul țării. Greșeala este evidentă: guvernul provine întotdeauna dintr-un partid politic, se bazează pe acesta și încearcă să pună în aplicare

⁷³ Willer József 1931. november 26-i beszéde. *Magyar Kisebbség*, 1931. nr. 23. 864–868.

⁷⁴ Willer József 1936. november 25-i beszéde. *Magyar Kisebbség*, 1936. nr. 24. 641–655.

idealurile sale politice. Și totuși, ar fi bine să ne obișnuim să facem cât de cât diferența în această privință. Un partid politic românesc poate fi o grupare care ne place sau nu ne place. Îi putem respecta idealurile sau le putem considera nocive și, prin comparație, putem trăi în relații de prietenie cu unul, în timp ce celălalt este neglijabil pentru noi. Dar, pe de altă parte, trebuie să fim mereu atenți la guvernul țării. Pentru că acesta intervine în viața noastră de zi cu zi, și poate aduce peste noi o mie de neazuri și neplăceri, fie că ne place sau nu. Poate că un partid românesc de opoziție, care are rădăcini adânci în opinia publică și nu trebuie să se confrunte cu suspiciuni și prejudecăți, poate provoca guvernul, poate să-l ignore, și să aștepte căderea acestuia. Minoritățile nu au sarcina de a răsturna guvernul, deoarece, cel puțin pentru moment, nu dispun de mijloacele necesare. Liderii minorităților pot cel mult să provoace pagube enorme propriului popor, și pot chiar să câștige gloria popularității pentru ei înșiși, cu prețul unor declarații de presă senzaționale, dar cu greu pot afecta intervalul mandatului guvernului. Este nevoie de mult tact, de un adevărat simț politic înăscut, pentru ca un politician al unei minorități să atingă în discursurile sale nota care se potrivește cel mai bine demnității poporului său și cauzei sale. El nu poate fi un lingușitor de prost gust, nici un slugarnic slab și laș, pentru că nimeni nu-l va lua în seamă. [...]

Reprezentantul minorității trebuie să aibă coloană vertebrală, dar nu trebuie să devină insolent. El trebuie să reflecte în prestația sa puterea și conștiința de sine de care poporul său a dat atât de multe dovezi emoționante și înălțătoare în timpul alegerilor. "Politicianul minoritar trebuie să țină seamă de conștiința de sine a cetățeanului minoritar, să nu o trateze cu neglijență."⁷⁵ Willer a declarat în completare, că nemulțumirile ar trebui să fie adresate întotdeauna guvernului în exercițiu, iar, dacă se întâmplă ca guvernul să fie cel al Partidul Liberal, atunci să li-se adreseze lor. Dar dacă ei, în discursul lor, tind la împăcare, atunci nu pot fi refuzați.

Willer a ajuns la aceste concluzii după doi ani de experiență, ale căror realizare de vârf a fost eliminarea prejudecăților de tipul "partidului domnilor" față de PM, și faptul că deputații, prin activitatea lor în parlament, au fost acceptați în cadrul sistemului politic românesc, fiind considerați reprezentanți legitimi ai minorității maghiare.⁷⁶ În discursurile sale parlamentare, Willer a făcut distincția între naționaliști și ultranaționaliști și între "românii cinstiți" și "renegați". "Și noi suntem naționaliști, domnilor, dar naționalismul nostru nu se exprimă în ură față de alte națiuni, ci în dragostea față de propria noastră națiune, în dorința de a-i asigura prosperitatea onestă și pașnică"⁷⁷.

În același timp, Willer a recunoscut deschis în parlament, că soția sa

⁷⁵ Willer József, "Kormányhatalom – és kormánypárt", *Magyar Kisebbség*, 1928, nr. 6, 197–198.

⁷⁶ Willer József, "A kisebbségi probléma a román parlamentben", *Magyar Kisebbség*, 1926, nr. 15–16, 581–585.

⁷⁷ Sesiunea din 17 decembrie 1926 (*Dezbateri Parlamentare*, 13.01.1927, nr. 23, nr. 452.)

este româncă.⁷⁸ Nu știm cum a prezentat acest lucru în conversațiile sale, dar a fost atacat din această cauză.⁷⁹ Ceea ce este cert însă, este că și-a asumat sarcina de a reprezenta în mod deschis poziția minorității maghiare față de evenimentele din societatea românească. Răspunsul pe care l-a dat la întrebarea de ce deputații maghiari au lipsit de la sesiunea parlamentară de comemorare a rezoluțiilor de la Alba Iulia, este eclatant : "Nu ar putea exista niciodată nicio obiecție față de comportamentul poporului maghiar și împotriva organizației sale politice, Partidul Maghiar. Poporul maghiar dorește să trăiască în pace și dragoste frățească cu celelalte popoare ale țării. Iar noi, liderii și reprezentanții aleși ai poporului maghiar, nu am proclamat niciodată altceva. Nu au lipsit declarațiile de loialitate, atunci când a existat ocazia și oportunitatea de a face acest lucru. Dar o astfel de declarație are valoare numai dacă este sinceră și credibilă. Domnilor, păstrați-vă sănătatea mintală și calmul. Judecați singuri: ziua de 1 decembrie este atât o zi de bucurie pentru poporul român, cât este o zi de doliu pentru națiunea maghiară, pentru că a adus catastrofa Ungariei. Dacă un maghiar stă în fața dumneavoastră la 1 decembrie, și vă spune că și inima lui este plină de bucurie, o astfel de afirmație este total contrară naturii umane și de aceea vă rog să nu doriți de la noi așa ceva. Abținerea noastră este dictată de tact și bun simț, iar eu protestez cu toată energia dacă asta este catalogată drept un gest provocator."⁸⁰

Aceeași intenție clarificatoare a fost exprimată și în inițiativa din 1934, când conducerea PM a cerut partidelor românești, care se întreceau în antimaghiarism, să clarifice problema minorităților pe termen lung. Nu este vorba de interese individuale sau de negocieri interetnice, ci de poziționarea comunității politice. Acțiunea a avut probabil și implicații internaționale, întrucât cei doi inițiatori, Willer și Gyárfás, au putut ști dinainte, că vor provoca o altă dezbatere, care va dovedi din nou, că România este incapabilă să rezolve problema minorităților.

Propunerea specifică a lui Willer era următoarea: "Schimbările anuale ale principiilor de guvernare, împotmolirile perpetue ale elaborării teoriei statului, reluarea constantă a aceluiași lupte, repetarea fără rezultate ale plângerilor și deteriorarea rapidă a situației minorităților ne-au răpit orice speranță că s-ar putea face vreo îmbunătățire în cadrul sistemului actual. [...] Domnilor, această problemă poate fi rezolvată pentru liniștea publică, numai dacă problema minorităților este scoasă din luptele odioase ale politicii cotidiene, din jocurile dezonorante ale negocierilor electorale, din atmosfera sufocantă și periculoasă a agitațiilor în căutare de popularitate, și doar dacă toate partidele capabile să guverneze cad de acord asupra unei politici unite

⁷⁸ Observații făcute de Ede Abrudbányai în timpul discursului lui József Willer, sesiunea din 28 martie 1935 (*Dezbateri Parlamentare*, 21.09.1935, nr. 65, pp. 2357–2358.)

⁷⁹ Răspunsul lui Nicolae Iorga lui Willer în calitate de prim-ministru (în care își asumă responsabilitatea pentru faptul că se plânge de problemele lingvistice atunci când vorbește românește acasă) *Erdélyi Futár*, 1938, nr. 4, 4–5.

⁸⁰ Willer József, "felszólalása, 1932. december 2-i ülés", *Magyar Kisebbség*, 1932, nr. 24, 784.

și umane față de minorități, jurând că atunci când vor ajunge la guvernare, se vor obliga să o urmeze. De aceea, în numele Partidului Maghiar, propun respectuos să se trimită o comisie parlamentară, cu participarea conducătorilor tuturor partidelor: ca această comisie să asculte propunerile reprezentanților minorităților, să analizeze cu înțelepciune dacă ele contravin în vreun fel intereselor statului sau ale națiunii române, și să propună legislativului sau guvernului măsurile legale sau reglementările guvernamentale pe care le va considera potrivite, pentru a asigura pacea între popoarele minoritare și conviețuirea armonioasă a lor cu poporul majoritar al țării."⁸¹

În timpul dezbaterii propunerii, ministrul propagandei, Victor Iamandi, care încerca să fie obiectiv, a fost atacat atât din partea liberalilor, cât și din partea țărăniștilor, iar inițiativa a fost deturnată. Respingerea finală a propunerii a însemnat, de asemenea, că reprezentanții PM din ministere erau din ce în ce mai puțin capabili să se ocupe de probleme de fond, iar prezența lor în parlament a devenit mai puțin relevantă. Cauza acestei situații, în afară de jocul antirevizionist din politica de partid, ar fi putut fi, că politicienii, avocații și funcționarii români, care fuseseră până atunci binevoitori și dispuși la compromisuri, se temeau de acuzațiile de trădare națională.

Willer și-a articulat propriul rol ca normă pentru reprezentanții minorităților într-un discurs: "...Sunt aici în Parlament de mult timp și, deși am un rol dificil de jucat - și sper că veți fi de acord că îl joc câștigând aprecierea oamenilor care m-au trimis aici - am reușit să îmi fac mulți prieteni în Camera Reprezentanților, indiferent de convingerile lor politice; probabil pentru că am avut ceva tact și am știut cât de departe pot merge în declarațiile mele, fără a trezi suspiciunea în poporul meu că sunt un laș."⁸²... Așadar, în paralel cu reprezentarea intereselor propriei comunități, este posibil să te integrezi individual în această instituție specifică, și să dezvolți acolo relații personale, fără ca acțiunile tale în apărarea intereselor comunității de care aparții, să facă acest lucru imposibil. Aceasta este baza acțiunilor mele electorale (negociere interetnică), cât și a comportamentului meu ca individ, care nu exclude reprezentarea unor revendicări colective, pentru care am întreprins diverse acțiuni (vezi experimentul din 1934, sau proiectele alternative maghiare ale legii minorităților promise.)⁸³

În cadrul grupului parlamentar, alături de Willer, persoană determinantă era și Elemér Gyárfás. Dar celelalte funcții sociale (președinte laic al Statusului Catolic din Transilvania) și economice (șef al Asociației Bancare din Transilvania) deținute de Elemér Gyárfás,, au făcut ca el să se

⁸¹ Discursul lui József Willer la ședința Camerei Reprezentanților din 13 decembrie 1932. Publicat în Bárdi Nándor, "Pártpolitika és kisebbségpolitika", 129.

⁸² Discursul lui József Willer, sesiunea din 6 martie 1933 (*Dezbateri* Parlamentare, 14 martie 1933, nr. 56, nr. 1729)

⁸³ Bárdi Nándor, "A szupremácia és az önrendelkezés igénye. Javaslatok, tervek, az erdélyi kérdés rendezésére (1918–1940)", în: Bárdi Nándor (Szerk), *Források és stratégiák.*, (Csíkszereda: Pro-Print Könyvkiadó, 1999, 29–113).

concentreze în principal asupra discursurilor parlamentare și cultivării relațiilor cu marii actori politici. Nu era foarte implicat în activitățile biroului de partid, dimpotrivă, era singurul membru al fracțiunii care nu considera importantă menținerea acestuia.⁸⁴ Astfel, sarcina de a coordona activitatea deputaților i-a revenit lui József Willer, care locuia în Lugoj, conducea un cor de cântece la Brașov, dar se afla la București în cea mai mare parte a timpului, în calitate de lider al PM, deoarece din 1926 era șeful biroului de partid. În plus, se deplasa adesea la filialele locale ale partidului în calitate de mediator, gestionar de conflicte, sau făcea propuneri de personal. L-a ținut pe György Bethlen la curent cu evenimentele de la București prin mai multe scrisori pe săptămână, în timp ce președintele partidului se afla în cea mai mare parte a anului la Cluj. După cum s-a menționat deja, până în 1926, József Sándor a reprezentat în esență partidul în Camera Deputaților din România. În fracțiunea construită ulterior, alături de Willer, Gyula Tornya, un avocat din Ciacova, a fost cel mai activ. El a propus clarificarea și încetarea cât mai curând posibil a pactului cu Partidul Poporului, deoarece niciunul dintre cerințele cuprinse în pact nu fusese îndeplinite. În cadrul fracțiunii era singurul care susținea acest lucru, deoarece toată lumea spera că subvenția de stat de aproximativ 40 de milioane de lei pentru învățământul bisericesc va fi primită mai devreme sau mai târziu, conform promisiunilor reînnoite permanent. Odată cu anularea pactului, nu ar mai fi existat nicio șansă pentru primirea acestei subvenții. Tornya le-a sugerat de asemenea, că PM ar trebui să-și prezinte în cele din urmă plângerile la Liga Națiunilor. Fracțiunea a fost de acord cu propunerea, dar au mai amânat acțiunea, pentru că nu doreau să pună aliații electorali, mai întâi Partidul Poporului și apoi, din 1928, Partidul Național Țărănesc, într-o situație în care prestigiul lor ar fi fost afectat pe plan internațional, sau pentru care liberalii i-ar fi putut ataca. În același timp, ei se așteptau ca Maniu să ducă o politică minoritară mai legitimă și mai tolerantă decât liberalii, și nu doreau să le afecteze poziția. În timpul dezbaterilor, relația lui Tornya cu conducerea partidului s-a deteriorat, poziția lui a ajuns la cunoștința publicului, și el a părăsit partidul.⁸⁵ Rolul său activ în cadrul partidului, care era acela de a aborda și analiza problemele, a fost preluat de Gábor Pál, un avocat din Miercurea Ciuc, care nu a fost activ în parlament, dar a pregătit o mulțime de materiale de referință și de observații. În anii 1930, Nándor Hegedűs, redactor de ziar din Oradea, a jucat un rol la fel de important, vorbind adesea în Camera Reprezentanților și fiind întotdeauna loial președintelui partidului. Elemér Gyárfás a continuat să se distanțeze de György Bethlen după lansarea *Magyar Lapok* din Oradea, la începutul anilor 1930, dar nu a existat între ei un conflict deschis.

În 1938, ministrul minorităților, Silviu Dragomir, a convenit cu Miklós Bánffy să organizeze o Comunitate Populară Maghiară în cadrul

⁸⁴ Procesul-verbal al reuniunii Grupului parlamentar din 1 decembrie 1931 György Béla, *Iratok*, 327.

⁸⁵ Magyar Kálmán, "Új adatok az OMP meghatározó ügyvéd-politikusa, szenátora, dr. Tornya Gyula életéről". *Valóság*, 201, nr. 11, 53–70.

Frontului Renașterii Naționale, în pofida lui György Bethlen, care se retrăsese din cauza dictaturii regale. Comunitatea astfel înființată, poate fi văzută ca o afirmare colectivă a intereselor, dar nu într-un cadru democratic, iar liderii săi au fost aleși de dictatura regală naționalizatoare și nu de membri comunității. József Willer, un confident al președintelui partidului, György Bethlen, a văzut înființarea Comunității ca pe o schimbare de putere forțată de români, cu scopul de a diviza maghiarii. Iar divizarea, pierderea unității, a fost văzută de elita politică maghiară a perioadei tratate aici, ca o amenințare de autoanihilare.

Funcționarea și activitățile biroului de partid al OMP. În București, un Oficiu al Poporului funcționa deja în 1921, organizat de pastorul reformat Ernő Tőkés. Acest birou oferea ajutor în soluționarea problemelor oficiale maghiarilor care nu se descurcau din cauza necunoașterii limbii și ale relațiilor locale. În 1922, au fost gestionate 1857 de documente, dintre care 80% necesitau o intervenție ministerială. Biroul, condus de István Szász, Tőkés și de asistentul său, era patronat de István Ugron, ulterior președinte al partidului, și prezenta raporturi ambasadorului Ungariei la București, András Hory, deoarece costurile de funcționare erau subvenționate de la Budapesta.⁸⁶ Alianța Maghiară intenționa, de asemenea, să înființeze astfel de birouri de asistență în fiecare județ, însă autoritățile române au refuzat să permită acest lucru. PM a dorit să înființeze un birou pe lângă grupul parlamentar, urmând exemplul germanilor.⁸⁷ Inițiativa i-a aparținut de Antal Magyary, consilier de ambasadă ungară, și lui József Willer, care a preluat conducerea biroului existent din 1926 (între timp, Tőkés s-a distanțat de PM, și a devenit exponentul maghiar al Partidului Liberal).

Grupul de 27 de deputați maghiari avea nevoie de un loc de întâlnire în București și de un centru administrativ.⁸⁸ Acest rol a fost îndeplinit de Birou. Patru dintre membrii personalului erau dactilografe și funcționari, știm

⁸⁶ Din tarifele serviciilor de birou știm aproximativ ce fel de cazuri au tratat: intervenție ministerială 100 lei, depunerea și înregistrarea cererilor 50 lei, transfer pașapoarte 30 lei, respectiv 20 lei, cărți de identitate cu fotografie 20, 5, 2 lei, comandă și procesare clopote 200 lei, traducerea unei pagini dactilografiate 50 lei, obținerea unui loc de muncă calificat 20 lei, obținerea unui loc de muncă într-un birou 100 lei, naturalizare 200 lei, "a face rost" de un permis de ședere 50 lei, pentru afaceri 1-2%. Cei doi directori primeau un salariu lunar de 2000 lei, iar subalternii 1200 lei. În 1920–1921 subvenția din partea Ungariei a fost de 40 500 lei. *Az erdélyi magyarság ügyeinek képvisellete Bukarestben*. Hory András bukaresti követ jelentése Bánffy Miklós külügyminiszternek, res. Pol. 109., Bukarest 1921. június 17. MNL OL K 64 6–1921/22–27. f. 92–93.; *Magyar iroda felállítása Bukarestben*. Rubido-Zichy jelentése Bánffy Miklós külügyminiszternek, res. pol. 153., Bukarest 1921. november 15. MNL OL K 64 6–1921/22–27. f. 90–91.; *Jelentés az erdélyi segélyiroda működéséről*. [Hory András] MOL K 64 6–1921/22–27. f. 72–77.

⁸⁷ Willer József, "Kisebbségi politika – kisebbségi pártok nélkül?", *Magyar Kisebbség*, 1923, nr. 15–16, 553–557; Magyary Antal jelentése Walkó Lajos miniszternek. Bukarest, 1925. június 5. MNL OL K 64-1925-27-462. 2.

⁸⁸ Biroul a fost amplasat în mai multe locuri, mai întâi în str. Poincar, apoi în str. Clemanceau 11., în cele din urmă în str. Transilvania 6.

cu certitudine că doi dintre membrii personalului, Árpád Kiss și Imre Mikó, au fost implicați în colectarea datelor, pregătirea documentelor, materialelor de specialitate și rezumatelor. Membri personalului menționat mai sus, au întocmit statisticile pe 10 ani ale biroului (1 iunie 1926 - 1 iunie 1936). În total, au fost tratate și soluționate 21741 de cazuri, adică peste 2 100 de cazuri pe an. Repartizarea tematică a acestora pe ministere a fost următoarea:

Ministerul Finanțelor	34,9%
Ministerul Justiției	18,1%
Ministerul Agriculturii	9,1%
Ministerul Educației și Culturii	8,8%
Ministerul Apărării	4,7%
Instanțe	4,5%
Ministerul Muncii/Sănătății Publice	0,9%
Ministerul Afacerilor Externe	0,6%
Ministerul Transporturilor	0,6%
Altele	4,6%

O proporție semnificativă a cazurilor (aproape 22.000) au fost prezentate Ministerului de Finanțe; 24% dintre ele au fost probleme legate de fondul de pensii. Cazurile de cetățenie au fost următorul grup ca mărime, reprezentând 12,3% din totalul procesat, iar al treilea grup ca mărime a fost reprezentat de probleme legate de școli și biserici, cu 8,8%.

Desigur, pe lângă cererile individuale, erau multe cazuri care reprezentau problemele comune a sute de oameni. A existat o dispută constantă în cadrul biroului cu privire la ceea ce constituia un mandat privat și ceea ce era o chestiune publică. În primul caz, biroul trebuia să fie plătit, deoarece era întreținut în mod oficial de cotizațiile plătite de deputați, și din plata cazurilor administrate.⁸⁹ În cel de-al doilea caz, conform regulilor grupului parlamentar din 1927, jumătate din banii colectați din administrarea cazurilor mergeau la plata personalului și jumătate rămânea la birou, iar din această sumă se finanța activitatea desfășurată pentru deputați.⁹⁰ În cursul aceluiași an, Willer s-a înscris în Baroul București, pentru a putea profesa și ca avocat. Opinia formulată de Elemér Gyárfás, încă din 1921, cu valabilitate pentru întreaga perioadă, pune în lumină o parte a activității parlamentarilor în afara ședințelor publice și din comisii: "Dacă este valabil undeva, că problemele pot fi soluționate eficient doar prin relații interpersonale și în mod direct, atunci cu siguranță România este acela. Trebuie să le asigurăm oamenilor noștri care sunt aleși pentru această sarcină, o bază financiară adecvată și și autoritatea necesară în fața guvernului, dacă așteptăm rezultate de la ei. În situația noastră de astăzi, numai un mandat parlamentar le poate

⁸⁹ Aceasta însemna 1 000 de lei pe deputat pe lună în timpul sesiunii parlamentare și 500 de lei pe deputat în afara acesteia. Dar subvențiile partidului din Ungaria trebuie să fi finanțat și biroul.

⁹⁰ La reuniunea grupului parlamentar din 16 februarie 1927, s-a pus problema dacă biroul era o întreprindere privată a lui Lajos József, deoarece deputații trebuiau să plătească și pentru dactilografiere și traducere. György Béla: *Iratok*, 277.

oferi pe amândouă."⁹¹ Prin urmare, este dificil a surprinde această activitate de intervenții directe, dar unele practici comune pot fi desprinse din corespondența dintre Willer și Bethlen. În primul rând, statutul de deputat permitea accesul la o serie de birouri și birocrății. În cazul ambelor partide majore, Willer (și mai ales Gyárfás) avea contacte ministeriale și "oameni buni" în anumite posturi din cadrul fiecărui birou.⁹²

Un bun exemplu este cazul pensionarilor din Arad care nu au depus jurământul. Guvernul Partidului Național Țărănesc a încercat să rezolve retroactiv și situația celor care nu au avut dreptul la pensie în anii anteriori, ba chiar și cazul aceluia nu au depus jurământul de credință. În acest caz, Asociația de Ajutor Reciproc a Pensionarilor din Arad, în numele a 101 pensionari, s-a adresat biroului din București prin intermediul filialei arădene a PM, unde li s-a cerut să plătească în avans 300 de lei pe caz, sau să ia legătura cu un avocat din București, Lajos Gál, care va prelua o speță pentru 1000 de lei. Ulterior, la 17 ianuarie 1930, deputatul József Sándor s-a plâns biroului lui György Bethlen. Probabil după ancheta lui Bethlen, Willer, la 25 ianuarie, a dat o lămurire pe această temă, printre chestiunile obișnuite. "În cazul pensionarilor din Arad, K. [János Koppándy, angajat al biroului - B. N. - Sz. Cs.] s-a înțeles cu un funcționar minor, să rezolve dosarele în regim de urgență, pentru 300 l. fiecare, deoarece nu era dispus să studieze urgent patruzeci de cazuri".⁹³ Desigur, acest lucru nu putea fi comunicat într-o scrisoare oficială de răspuns către părțile interesate din Arad. În cele din urmă, s-a dovedit că aceștia ar trebui să depună jurământul de credință la subprefectul Aradului, dar actele necesare se aflau la București și dacă se mai făceau copii, se complicau lucrurile, pentru că documentele s-ar fi putut suprapune la București. Așadar, este nevoie de o nouă intervenție politică, când legătura lui Koppándy ar fi putut rezolva cazul?⁹⁴

O altă practică a fost managementul paralel. Cartierul general al partidului din Cluj a cerut biroului din București să intervină în unele sate (Ciumăfaia, Băiuț, Căpușu de Câmpie) pentru a împiedica închiderea școlilor maghiare. Willer îi raportează lui Bethlen: "...am reușit în cele din urmă să stabilesc *un contact foarte promițător* cu un director adjunct din subordinea directorului Ghițescu [directorul general al secției școli elementare a

⁹¹ Ce ar trebui să facem noi, transilvănenii, în 1922? O întrebare circulară din partea redacției *Napkelet*, răspunsul lui Elemér Gyárfás în *Napkelet*, 25 decembrie 1921, 1466. Publicat și în volumul Gyárfás Elemér: *Erdélyi problémák* (Kolozsvár, 1923) 201.

⁹² Dar cu cât fracțiunea era mai mare, cu atât mai multe probleme puteau fi abordate personal, deoarece fiecare deputat trebuia să își dovedească greutatea și influența în fața elitelor maghiare locale.

⁹³ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 25 ianuarie 1930. BGYL JEA KGY K-1344.

⁹⁴ Modificarea decretului cu privire la funcționarii fără grad a fost publicată la 4 septembrie 1929 în *Monitorul Oficial* 246, nr. 247. Scrisoare de la Emanuel Went (președinte, Asociația de Ajutor Mutual a Pensionarilor, Arad) către George Bethlen, 17 ianuarie 1930, Scrisoare de la József Sándor către George Bethlen, 17 ianuarie 1930, Scrisoare de la József Willer către George Bethlen, 25 ianuarie 1930, Scrisoare de la George Bethlen către Emanuel Went, 25 ianuarie 1930. BGYL JEA KGY K-1344.

Ministerului Învățământului Public - *B.N. - Sz.Cs.*], care s-a declarat dispus să soluționeze favorabil, pe la spatele șefului său, câteva cazuri ale mele, cărora le acord o importanță deosebită. M-am referit imediat la cazurile indicate de Centru; ieri, directorul adjunct mi-a spus că nu poate urmări dosarele aici, fără să se dea de gol. Prin urmare, mi-a recomandat ca părinții în cauză să depună o nouă cerere la Minister, respectând cu strictete formele și condițiile prevăzute de lege, iar eu să îi înmânez personal cererile".⁹⁵ Corespondența personală și predarea de dosare⁹⁶ în cadrul întâlnirilor și recepțiilor, cu arhivarea ulterioară, erau destul de frecvente. Dar era, de asemenea, ceva obișnuit, ca politicienii sau funcționarii de la București, care promiteau să soluționeze un caz, să pună natura nerezolvată a problemei pe care se conveniseră deja, pe seama subalternilor locali reticenți, sau a documentelor rătăcite.

Au existat momente în care, pentru a obține acces politic la București, a fost necesar ca să se pună presiune pe câte o secție rurală, să accepte un compromis care putea înlesni legăturile cu oficialitățile. De exemplu, Valer Moldovan, directorul provincial al Partidului Național Țărănesc din Transilvania, i-a indicat lui Willer că, în Turda, PM coopera cu liberalii în probleme locale, și că cineva trebuia să pună lucrurile la punct, pentru a se conlucra doar cu partidul țărănesc. Pentru a rezolva situația, Willer i-a sugerat lui Bethlen, să îl trimită la Turda pe pastorul reformat János Vásárhelyi. Prin rezolvarea acestei situații, puteau conta pe o atitudine pozitivă din partea lui Moldovan în alte probleme.⁹⁷ Dar ar fi putut exista multe astfel de favoruri, de exemplu, biroul a tradus în limba maghiară chestionarul de recensământ pentru Sabin Manuilă (directorul Institutului de Statistică).⁹⁸ În multe cazuri, din prudență politică, au așteptat decizia Partidului German (de ex. cu privire la decretul lingvistic al lui Dobrescu), pentru a nu fi singuri în confruntarea care urma, nu numai cu un partid, sau cu guvernul, ci și cu opinia publică românească. De asemenea, au refuzat (Willer nici măcar nu a deschis ușa apartamentului său) încercările de cooperare propuse de reprezentanții minorității bulgare, cooperare care nu ar fi fost văzută cu ochi buni de guvern.⁹⁹

Cazurile înregistrate oficial și cazurile tratate oral, precum și gestionarea lor pot fi catalogate schematic astfel:

⁹⁵ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 26 mai 1930. Ibid.

⁹⁶ De exemplu, Ion Inculeț, ministru de interne în 1933. Scrisoare de la József Willer către György Bethlen, 7 decembrie 1933. Ibid.

⁹⁷ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 18 februarie 1930. Ibid.

⁹⁸ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 14 noiembrie 1930. Ibid.

⁹⁹ Scrisoarea lui József Willer către György Bethlen, 7 mai 1931 (S-a renegat în fața bulgarilor).

Iuliu Maniu solicită ca, din moment ce directorul provincial al Transilvaniei, Dobrescu, neagă că ar fi emis un decret de interzicere a utilizării limbii naționale în consiliile locale, OMP să se abțină, de asemenea, de la a face din aceasta un subiect de discuție. Willer sugerează să se aștepte decizia Germaniei și apoi să se ia măsuri. Scrisoare de la József Willer către George Bethlen, 11 aprilie.

- Probleme zilnice: traduceri / cereri de licență / recursuri împotriva deciziilor administrative / probleme funciare neclare / cereri de pensie / cereri de cetățenie.
- Probleme comunitare, instituționale - pretenții ca statul să respecte legea: abuzuri electorale / respectarea dreptului administrativ / respectarea legilor educației / interpretarea corectă a dreptului confesional și a concordatului / respectarea dreptului fiscal / respectarea deciziilor oficiale sau judiciare.
- Formalizarea activității politice: corespondență oficială / cereri private depuse în scris / întâlniri personale / orarul de activitate cu publicul al biroului / contacte personale cu politicieni, funcționari / delegații la nivel ministerial / întâlniri cu confidenți ai prim-ministrului, sau lideri de partid / recepții ale prim-ministrului / audiență regală. Toate acestea erau de obicei însoțite de o notă, un memoriu, sau plângeri/propuneri.

În cadrul fracțiunii parlamentare și al Comitetului Director, până la mijlocul anilor 1930, politica pașilor mărunți și de a face lobby în background, a fost susținută cel mai puternic de Sándor Makkai și Gábor Pál, desigur, pe lângă Willer și Gyárfás. Dar până la mijlocul deceniului, și aceste opțiuni de lobby sau de negociere personală s-au restrâns.

Aici, din nou, trebuie să-l cităm pe József Willer, care și-a căutat locul între Partidul Maghiar și Comunitatea Populară Maghiară, dibuind – în vederea menținerii unității, o cale către Pál Szász: *"Petițiile mele au toate un ton politicos, conțin doar cereri: cetățenie, pensionari, cei aruncați în stradă sub pretextul examenelor de limbă, procedura abuzivă de revizuire a diplomelor de medic, examenul de limbă pentru avocați, înființarea de mai multe școli în limba maghiară, împotriva restricționării planificate a angajării lucrătorilor minoritari în industriale și comerț, ajutor de stat pentru școli și cler și alte probleme similare ale minorităților. Voi fi foarte bucuros să vă arăt oricare dintre memorandumurile mele; credeți-mă, chiar și cea mai temeinică examinare nu va găsi nimic de obiectat în ele. În cursul intervențiilor mele verbale, am fost nevoit să subliniez aici și colo rezultatele obținute prin decizii Consiliului de Miniștri de a rezolva problema minorităților.*¹⁰⁰ *Primesc din partea comisariatului guvernamental răspunsuri ciudate, mi-se atrage atenția pe un ton de superioritate, didacticist, în timp ce preoții noștri sunt condamnați la închisoare dacă cer o școală maghiară (aceasta atrage după sine pierderea congruei), cetățenii noștri sunt maltratați, aproape omorâți în bătăi pentru aceeași vină - am văzut cu ochii mei doi dintre ei, cu trupurile oribil torturate - în general, nimic nu s-a îmbunătățit pe această lume, iar revendicările pe care le formulăm de 17 ani, de la începutul activității noastre parlamentare, sunt încă valabile ad literam, mare parte au rămas doar pe hârtie, ca și promisiunile guvernului,*

¹⁰⁰ Este vorba de Comisia guvernamentală a minorităților, condusă de Silviu Dragomir și înființată prin Statutul minorităților din 1938.

făcute sau scrise sub presiunea plângerilor și a tratatelor internaționale."¹⁰¹ Restul scrisorii pledează pentru necesitatea menținerii unității politice maghiare. În opinia lui Willer, unitatea nu înseamnă doar coeziune, ci și menținerea celei mai importante realizări a mișcării naționale maghiare din România din perioada respectivă: instituționalizarea unei comunități politice maghiare minoritare independente, și adaptarea acesteia la sistemul politic. Rolul parlamentarilor a fost decisiv în acest sens.

---

¹⁰¹ Scrisoare lui József Willer către Pál Szász, 2 ianuarie 1939 (Textul a fost scris atunci când a devenit clar că autorul scrisorii nu era luat în calcul de către factorii de decizie minoritari ai dictaturii regale). BGYL JEA KGY K-1344.